

Štev. 8.

Na Dunaju, 22. junija 1897.

Letnik X.

V Nemčiji o Avstriji in Rusiji.

(Postulat na znotraj.)

Bismarek je bil l. 1879. pridobil Avstrijo za nemško in pozneje za italijansko zvezo v interesu Velikonemčije, ker se je bal z jedne strani Francije, z druge strani pa Rusije. Da bi v Avstriji vzbudil strah pred Rusijo, skušal je povečati nasprotstva med poslednjo in Avstrijo, in tako se je Madjar Andrassy dal lahko vjeti. Zveza z Nemčijo je imela med drugim tudi namen, da bi Nemčija pomagala Avstriji, ko bi to napadla Rusija, ne pa za slučaj, da bi Avstrija napovedala vojno Rusiji. Poslednja točka je, če ne moralno, pa vsaj formalno dala Bismareku svobodo, da je mogel l. 1884. sklenuti tudi z Rusijo pogodbo, vsled katere bi ostali obe ti velesili nevtralni za slučaj, da bi bili napadeni od katere druge države, n. pr. Nemčija od Francije in Rusija od Avstrije. Vsled takih pogodb je mogel Bismarek dejanski pritiskati sedaj na Rusijo, sedaj na Avstrijo. Ako je hotel strašiti Avstrijo, hujskal je v Rusiji; ako je hotel krotiti Rusijo, povečeval je navskrižje med Rusijo in Avstrijo.

Kakor je kazalo, tako je Bismarek v resnici tudi postopal. Avstrija je tudi občutila vpliv Bismarckov, ker je delal ž njo, kakor da bi bila vazalka pruske Nemčije. Najhujše pa je Bismarek porabljal svoj vpliv proti Slovanom avstro-ogerskim. To je celó kaj lahko dosegal, ker je bil uže poprej pod njegovim vplivom duvalizem vstvarjen najbolj proti Slovanom, in ker je Madjarom ugajalo vse, kar se je moglo vršiti na škodo Slovanom, da ne govorimo o avstrijskih Nemcih samih, potem o Italijanih in neslovanski politiki poljskega plemstva.

Nemčija je bila uže poprej poteptala Hohenwartove fundamentalke, po vstvarjeni zvezi z Nemčijo pa je vzrasla gonja proti namišljenemu „panslavizmu“, pravoslavju in enakim strašilom.

Avstrijski Nemci so najbolj ščitili dvozvezo in potem trozvezo in do danes težijo za tem, da bi se zveza z Nemčijo izpremenila v colno unijo ali pa celó utvrdila s posebnim zakonom [velikonemške ustave. Nemci bi radi ovekovečili zvezo pruske Nemčije z Avstrijo.

Načelno vzdrževanje nasprotja med Rusijo in Avstrijo pa je naposled dovajalo do opasnosti, da bi prišlo med obema velesilama do vojne. To pa bi ne moglo biti prijetno Nemčiji, ker casus belli je nepreračunljiv glede nato, kdo je moralni provzročitelj vojni, in utegnulo bi

se bilo pripetiti, da Nemčija bi bila prišla v največe moralne stiske: z jedne strani jo je vezala in jo še veže dolžnost, ščititi Avstriji njena ozemlja, z druge strani je pogodba z Rusijo Nemčijo silila k nevtralnosti. Bismarek je bil dobro napeljal vodo na žleb velikonemških interesov z zvezo z Avstrijo in s pogodbo nevtralnosti z Rusijo, da je mogel strašiti, kakor se mu je zdelo ob raznih prilikah umestno; ni pa maral in ni mogel želiti, da bi prišlo do dejstev in do odločitve, kakó naj Nemčija dejanski izpolnjuje svoje dolžnosti. V odločilnem trenutku bi se bila nemška diplomacija nekako po sili izneverila ali Rusiji ali pa Avstriji. Pri obeh so združeni velikonemški interesi.

Gledé na take slučajnosti je bila nemška diplomacija prisiljena, nekako pot gladiti k sporazumljenju med Rusijo in Avstrijo. Ruska in avstrijska diplomacija je pa naposled tudi začela oči odpirati; začeli ste se sami približevati, in letos je cesar Fran Josip stvoril sam najodločilniši korak. Njegovo potovanje v Petrograd je porodilo sporazumljenje gledé na balkanska vprašanja, je odločilo politiko za status quo v Turčiji in je gotovo dalo Avstro-Ogerski več svobode za gibanje na zvonaj in znotraj.

Vedno so govorili, da Nemčija sama želi približanja Avstrije k Rusiji. Glavni vzrok tega smo tu tudi navedli. Nemci v Velikonemčiji in v Avstro-Ogerski so tudi kot narod odobraval tako približevanje.

Takega zagovarjanja na prvi hip pa nisi lahko razumel. Laže si si pojasnil postopanje Madjarov, ki sedaj pišejo vse prijazniše o Rusiji, nego poprej. Madjari se namreč nadejajo, da približanje Avstrije k Rusiji podeli tudi madjarski politiki več svobode za razvijanje madjarskega vpliva na Balkanu. Mnogatera znamenja kažejo, da se čutijo zares močnejši po pohodu v Petrograd. Drugačno pa je z Nemci avstro-ogerskimi. Oni in krvni bratje v Velikonemčiji so pritrjevali približevanju Avstrije k Rusiji iz tega namena, da bi Avstrija dobila več svobode za nadaljevanje politike, vršivše se v nemško-nacijalnem in velikonemškem interesu.

V resnici je sporazumljenje Rusije z Avstrijo utvrdilo položenje poslednje na zvonaj in na znotraj. Vsled ugodniših odnošajev na zvonaj more Avstrija na znotraj svobodniše, rekli bi, nezavisniše, samostalniše postopati. Ta večja svoboda na znotraj pa je nož, ki more rezati z obema robcema: v smislu pravičnosti ali pa tudi nasprotno.

Mnogi slovanski politiki so se celó načelno bali sporazumljenja Avstrije z Rusijo, ker so menili, da večja moč na zvonaj utegne ravno na znotraj obračati se proti Slovanom. Zato so se celó nadejali, da bi avstro-ogerski Slovani dosegli svoja prava še le po kaki vojni z Rusijo, ker so videli in še vidijo, da gospodovalne narodnosti se nočejo ravnati po geslu: *Justitia regnorum fundamentum*, da le jednaka prava avstro-ogerskih narodov so temelj obstanku monarhije.

Ves dosedanji protislovanski sistem je uničeval nadejo do boljšega, tudi ko bi se avstro-ogerska diplomacija sporazumela z rusko. Nemci so torej imeli dva računa med seboj: sporazumljenje Avstrije z Rusijo oprosti Nemčijo, da bi bila formalno ali vsaj moralno prisiljena, pomagati Avstriji v slučaju vojne z Rusijo; drugič, da se notranji sistem okrepi za nadaljnje slabljenje slovanskih narodnostij in pa nadaljnje pospeševanje nemških interesov.

Ti računi so bili v prošlosti ob analogni konstelaciji resnični in so danes — možni! No pomisliti je treba, da ruska diplomacija ni to, kar je ruski narod; ruski narod ni več indiferenten gledé na usodo Slovanov in postopanje z njimi. Ruski narod se uči od Nemcev, da kulturni interesi ne poznajo političskih mej, in isti narod bi se obračal proti diplomaciji, ki bi mirno gledala, da se tlačijo slovanski narodi. Vsled tega ne more avstrijska diplomacija svojega ugodnega položaja na zvonaj neugodno na Slovane ponavljati na znotraj. Z druge strani ima avstrijska diplomacija tudi svoje skušnje z nemško diplomacijo, in načelniki notranje politike ne morejo prezirati rastočega protiaustrijskega stremjenja med tistimi nemškimi skupinami, katere bi rade Avstrijo spravile v vazalske odnose k Nemčiji, z druge strani pa v Avstriji sami ohranili krivične privilegije.

Razne druge okoliščnosti silijo k spoznanju, da Avstro-Ogerski je možen nadaljen trden obstanek jedino pod uslovji pravičnosti nasproti Slovanom, sestavljajočim večino naseljenja v cesarstvu. Takó ali takó utegne račun mnogih nemških strank ponesrečiti se, in te bi se utegnule kesati, da so zagovarjale približanje Avstrije k Rusiji.

V Velikonemčiji se uže oglašajo z razpravami, v katerih dokazujejo, da približanje Avstrije k Rusiji utegne neugodno vplivati na nemško nacionalno politiko v Avstriji, ter slabiti dosedanjo hegemonijo Nemcev v totranski polovini. Povod k temu strahu jim daje šum o jezikovnih naredbah, potem izjava Badenijeva o „korekturi“ sedanje ustave in stremjenje slovanskih „avtonomistov“, kakoršno se je pojavilo tudi v načrtu adrese nove večine.

Bismarcka pa je začelo skrbeti in srbeti z višega diplomatskega stališča. V posebnem članku Lipskega lista, inspirovanem od Bismarcka, poslednji nekako odločno zahteva, da nemška diplomacija zve obseg dogovora, izvršenega v Petrogradu, med avstrijskimi in ruskimi diplomati. Bismarck pravi, da uže Kalnoky je v Budapešti v delegacijah samozavestno govoril o približanju Avstrije k Rusiji, in da je letos cesar Fran Josip nepričakovano odpotoval v Petrograd. Prej da je imela Nemčija, kakor smo navedli zgoraj, moč, pritiskati sedaj na Rusijo, sedaj na Avstrijo, ker je po zvezi in pogodbi o nevtralnosti izrabljala, kakor je hotela, obe velesili, drugo proti drugi; odslej pa je Nemčija izgubila tako orožje, zlasti odkar ni hotel Caprivi več ponoviti pogodbe nevtralnosti z Rusijo. Madjarski listi

Bismarcka zavračajo s tem, da je bil cesar Viljem II. na Dunaju tikoma pred odhodom cesarja Frana Josipa v Petrograd, in da je torej ta v sporazumljenju z nemškim cesarjem odšel v prestolnico ob Nevi, z druge strani pa, da je Banffy v drž. zboru madjarskem razkril bistvo dogovora Avstro-Ogerske z Rusijo.

No za nas je polemika z Bismarckom indiferentna, glavno je za Avstrijo in njene narode, posebej Slovane, pa to, da nemška diplomacija je rabila Avstrijo kot primerno in stalno sredstvo v pospeševanje velikonemške zvanje politike, in da je v soglasju s to politiko skušala po možnosti slabiti avstro-ogerske Slovane; potem, da je Nemčija nekoliko sama pospeševala sporazumljenje Avstrije z Rusijo, no zopet v interesu velikonemške diplomacije, in da nemški državniki in skupni nemški narod pretresajo vsako zvezo Avstrije le s stališča nemškonacionalnih interesov in s stališča, kakó bi se nadalje slabil slovanski živelj v Avstro-Ogerski, pri ohranjenju hegemonije Nemcev v isti Avstro-Ogerski, sedaj vsaj v totranski polovini. Zveza z Nemčijo naj bi stalno pritiskala na Slovane, in prijaznejši odnosi k Rusiji naj bi takisto dajali svobodo, še bolj slabiti Slovane, nego bi se smelo goditi ob napetosti med Rusijo in Avstrijo. Po takem naj bi vsako ugodno položanje Avstrije na zvonaj služilo pred vsem v tlačjenje Slovanov naše monarhije. Te resnice nam ni treba trditi kot Slovanom; morejo jo čitati in slišati in uže davno občutiti tudi avstrijski diplomati, državniki in največi nasprotniki slovanskih narodov.

Nemške stranke v Avstriji in v pruski Nemčiji imajo isto logiko za vsako zvezo in mednarodno izprembo. Sedaj, ob krivično vzbujenem hrupu, kličejo na pomoč proti jezikovnim naredbam tudi nemško zvezo; prijateljstvo našega cesarstva z Rusijo naj bi bilo nov pomoček v zatiranje Slovanov. Tega ne pomislijo, da, če koristi zveza z Nemčijo Nemcem, bi bilo dolžno sporazumljenje z Rusijo, koristiti tudi Slovanom, t. j. vsaj pa analizovati škodljivi vpliv nemške zveze na notranje urejenje naše monarhije. Kedar se pritožujejo primorski Slovani radi neznošnega položaja ob Adriji, nemške stranke ne le da molče, temveč naravnost opozarjajo na zvezo z Italijo, in celó vladni organi se izgovarjajo na „više ozire“, ki naj bi se poštevali tudi od strani slovanskih trpinov.

Vse skušnje, ki jih je v poslednji dobi imela avstrijska diplomacija in notranja politika, silijo nato, da bi prenehale zvanje zveze, pristranski vplivati na znotraj, da bi logika dejanskih odnosov na zvonaj pospeševala pravično urejenje na znotraj. Ako je doslej trozveza zaprečevala postaviti monarhijo na trdne stebre, je sedanje zbližanje z Rusijo omogočilo dobo, v kateri morejo avstrijski državniki napraviti red in mir, v kateri morejo privilegije odstraniti in dati vsakemu narodu pravo pravičnosti, v soglasju z zgodovino in ustavo.

Zboljšanje zvanjih odnosov so dolžni državni politiki porabiti na zbližanje odnosov na znotraj. Nemška, rekli bi, vpokojena, pa še delujoča diplomacija je sedaj tudi z besedo jasno razkrila, da Avstrija jej je bila le sredstvo za namen, in da bi jo še nadalje rada rabila kot sredstvo za isti namen. Avstrijska diplomacija pa je prišla po spoznanju in po konstelacijah v ugodno položanje, da je dobila svobodniško roko na zvonaj, in da more svoj vpliv blagodajno na prospeh države in srečo narodov uporabljati tudi na znotraj. Državniki za notranjo politiko pa so dolžni uže v interesu države prav umeti izpremenjeno zvanje položanje, da morejo odločiti se za delo, ki naj bi spravilo in zadovoljilo vse

narodnosti. Terorizem gospodovalnih strank in narodov pomenja, — po dogovoru z Rusijo, — mnogo manj ali nič v primeri z dosedanjo dobo, v kateri je nadkriljeval vpliv trozveze, sosebno pa zveze z Nemčijo. Avstrijski državniki imajo sedaj vsa odločilna nslovja za spravo narodov, če imajo sami razum in dobro voljo zato. Drugih pomislekov ni, in sedaj je dolžnost zastopnikov slovanskih narodov, da se ne dajo zavesti z nobeno pretvezo ali neodločilno privolitvijo. Naj pokažejo slovanski načelniki, da umejo tudi oni položnje; naj je porabijo, kakor je primerno nastopivši novi dobi, ugodni na zvanaj in vsled tega tudi na znotraj. Sprava narodov bo di odgovor mišljenju velikonemške diplomacije o dogovoru Avstrije z Rusijo!

O mladočeški vzajemnosti.

Čehi in Nemci in tudi najvišji činitelji povdarjajo, da je treba dognati sporazumljenje na Češkem. Nemci mislijo pri tem izključno na Češko kraljestvo, Čehi pa tudi na Moravo in Sileško in v novejši čas tudi na Nižo Avstrijo, kjer na Dunaju in po naselbinah prebiva okolo pol milijona Čehoslovancev. Vlade s svoje strani so se doslej omejevale dejanski tudi le na Češko, in le Badenijeve naredbes so se raztegnule tudi na Moravsko, na Silezijo pa uže ne več. Taaffe je s punktacijami gledal le na Češko, a deželnih volilnih redov niso izpremenili v nobeni deželi korone sv. Vavla.

Vlade postopajo v interesu Nemcev, in nekoliko črez dva milijona Nemcev v Češkem kraljestvu velja doslej več nego šest milijonov Čehoslovancev, več nego Slovenci, istrski in dalmatinski Hrvati, katera naroda dajeta v totranski polovini tudi črez dva milijona duš, potem več, kot tri in pol milijona galiških in bukovinskih Malorusov, torej več nego skupina 12 milijonov treh slovanskih plemen. To vse, ker so Nemci, ker imajo ti nadkriljujoči vpliv, in ker imajo aparat, s katerim dajajo svojim zahtevam šumeči naglas.

Radi Nemcev na Češkem se je utrdilo obče mnenje, da ta sprava je najbolj potrebna na Češkem. Da bi n. pr. prebivalo na Češkem toliko Malorusov, kakor Nemcev, bi se poslednji ne zmenili za potrebo o kaki spravi Čehov z Malorusi, in vladam bi ne delalo preglavice, naj bi mišljeni Malorusi še toliko zahtevali kako zatorjeno ozemlje ali celó nacionalne privilegije. Ta zgled ni prazen, ker vidimo dejanski, da več Malorusov, nego je Nemcev na Češkem, je onemoglih gledé na narodno enakopravnost, a ni nikogar, ki bi le za stotino brugal se za Maloruse, kakor se skupni nemški narod in vsakodobne vlade brigajo za Nemce češkega kraljestva.

Čehoslovanci so po zgodovini in po sedanjosti važen činitelj v cesarstvu, a da jih ne morejo prezirati takó lahko, kakor ostale, zgorej navedene Slované, je vzrok v tem, da imajo za svoje sodeležane Nemce in ne kako drugo narodnost, in da so ti Nemci na Češkem v dejanski in sedaj tudi v formalni — manjšini. Da bi bili

Nemci v večini, bi oni in ves nemški narod — molčali o razmerah na Češkem, in vpitje Čehov radi krivic, ki bi jih prizadevala nemška večina, bi ne izdalo mnogo, vsaj toliko ne, kakor izdá ob posebnih prilikah hrup nemške manjšine.

Umevno je, da, pri posebnem položnju Slované v cesarstvu, je radi čeških Nemcev v resnici za spravo ne le Nemcev in Čehov, temveč vseh narodov totranske polovine — ključ na Češkem. Pomen tega ključa je treba dobro razumeti, in Čehoslovanci so ga dolžni prav razumeti v svojem interesu in ostalih Slované. Na Češkem je poprišče za pravo brambo in spajenje cislitavskih Slované; če je na Češkem strategija napačna, če jo zabredejo Čehoslovanci v kraljestvu, je neizogibno, da trpe in bodo trpeli Čehi in ostali Slovanci.

Kaka pa mora biti taktika v češkem kraljestvu? Nemci so jo nejočitniše sami razkrili in pokazali. Nemci so radi ohranjenja — privilegije v vstali in se solidarnimi razglasili od najradikalniše do vsaj navidezno pohlevne krščansko-socijalne stranke. A ta solidarnost za privilegije nemškega naroda seza še dalje: ves veliko-nemški novinarski in politično-društveni aparat se je postavil v podporo avstrijskih Nemcev, in v Veliki Nemčiji ne najdeš niti najobjektivnišega časopisa, ki bi se potrudil preiskovati pravico ali krivico Badenijevih naredeb.

Kakor branijo torej Nemci v skupnosti nemške privilegije, jednako, vsaj jednako je treba Slované braniti prava Čehoslovancev. Za prava poslednjih potezati se je dolžnost vseh totranskih Slované; moralno podpirati te Slované pa so dolžni tudi Slovanci na Ogerskem in posvodi, kjer se nahajajo. Slovanci itak nimajo jednako močnih sredstev za moralno medsebojno podporo; a vsaj volje jim ne sme nedostajati.

Dobro! Kakor pa so Slovanci v skupnosti moralno in avstrijski v svojem interesu dolžni, dejanski in moralno podpirati pravične težnje Čehoslovancev, jednako so ti dolžni, moralno poštevati nazore in stremljenja ostalih Slované, dejanski pa specijalno totranskih.

Kakó postopajo pa Mladočehi? Ali je njih taktika in njih druženje pravilno, pravo? Zaglavje za primeren odgovor je uže z dejstvi poslednjih dveh let izpolnjeno. Oni so se začeli pogajati z Badenijevo vlado na svojo roko, torej bez pogleda na to, ali njih nazori in njih stremljenja ugajajo ostalim Slované ali pa škodujejo. Oni so se naposled celó dogovorili z vlado za jezikovne naredbes, in nikjer ni bilo nič slišati, da bi bili postavili uslovja, pod katerimi se je treba pogoditi tudi z Malorusi, Hrvati in Slovenci, oziroma s sileškimi Slovanci.

Dalje so ostali Mladočehi celó gledé jezikovne enakopravnosti na stališču deželnih avtonomistov ne gledé nato, da Malorusi, istrski Slovanci in v obče Slovenci ne morejo odobravati takega stališča.

Mladočehi so pobegnuli s pravičnega stališča tudi gledé na obnovenje pogodbe z Ogersko, in vendar bi

bila potrebna pred vsem gledé na to točko zaresna vzajemnost z ostalimi Slovani.

Madjari vedno hujše tujčijo ogerske Slované in vstvarjajo v ta namen posebne zakone; kakó morejo Mladočehi moralno indiferentno vesti se nasproti položnju Slovanov na Ogerskem?

Mladočehi vedó, da poljsko plemstvo ne privoli nikdar v pravično enakopravnost Malorusom, in vendar so stopili s tem plemstvom v parlamentarno večino. Takó so se pobratili s poljskim plemstvom, da so glasovali proti razkritju krivic ob državnozborskih volitvah v Galiciji.

Mladočehi se vežejo tudi z Jugoslovani, tem so se ob letošnjih volitvah godile podobne krivice kakor v Galiciji. Kakó hočejo istrske Slované in primorske Slovence moralno podpirati proti italijanskemu nasilju, ako s svojim plaščem pokrivajo krivice, stvorjene gališkim, zlasti maloruskim množicam?

Take zveze so same sebi nasprotné, in uničujejo užé naprej zaresne vspehe.

Mladočehi so se prenaglili, ko niso hoteli čakati in vstrajati v opoziciji. Njih ime kot prave slovanske stranke, uslovja njih nastanka kot nove močne češke stranke bi jih bila morala siliti k previdnosti. Oni so se izneverili lastnemu programu, ko so javno obečali narodu, da se bodo trdno držali opozicije, „dokler ne bodo položene podstave k pomirjenju češkega naroda, dokler ne stvari vlada očitnih korakov za provedenje češkega drž. prava, za popravilo volilnega reda v vseh deželah češke korone, za izvedenje notranjega češkega jezika pri sodiščih in upravi politiški.“ Z jezikovnimi naredbami se ni vvedel češki kot notranji jezik, in o izpremembah volilnih redov ni bilo še sledu; kakó da pa hoče vlada delati na „korekturo“ ustave, ni še znano, in vprašanje je, ali se izvede taka „poprava“, in potem, ali se izvrši na poti k izvedenju drž. prava.

Mladočehi povdarjajo, da delujejo po svojem leta 1894. proglašenem programu za vse dežele češke korone; dosegli pa niso nič popolnega v smislu tega programa, in vendar so zapustili opozicijsko stališče ter prešli v večino, ki je bistveno vladna, užé radi tega, ker so Poljaki v njej, a poljsko plemstvo postopa vedno takó, da sestavlja vsakodobne in vsakovrstne večine.

Glavna in najobčutniša dejanska napaka Mladočehov pa je v tem, da se niso postavili na analogno stališče, kakor Nemci, in da niso postavili uslovij, da se izvrši nacionalna enakopravnost za vse narode, in da so ta uslovja zajedno preduslovje sprave z Nemci na Češkem. Ako so Mladočehi pravi Slovani in dejanski zastopniki vzajemnosti avstrijskih Slovanov, potem so dolžni, načelno odbiti vsak poskus sporazumljenja na Češkem, ako se istočasno ne dožene sprava za Čehe v obče, za Maloruse, Hrvate in Slovence.

Naj se Mladočehi ali kakoršni si bode Čehi ne izgovarjajo, češ, da po spravi na Češkem pride tudi do sprave na Moravskem, Sileškem, do sprave za Maloruse,

Hrvate in Slovence. Takega mnenja ne smejo Mladočehi več vtepati ne češkemu narodu, ne ostalim Slovanom. Tudi ko bi bili doslej Slovani verovali v tako razvrščenje del, dostajajočih se sprave z narodi, po nemški obstrukciji se je morala taka vera ali zaupnost izgubiti. Ne nemškim strankam, ne najlaskavejši vladi, ne obče mu sistemu ne morejo na to stran slovanski narodi več zaupati.

Čehoslovani so dolžni v svojem interesu biti toliko neosebični, da bi zahtevali poprej spravo z ostalimi Slovani, oziroma s Čehi v Sileški in Moravi, nego pa v Češkem kraljestvu. Čehi kot močen narod poprej ali poslej izbojujejo svoja politiška in narodna prava; drugi Slovani pa le z največo težavo, ne ve se, ali do pravega časa. Ako je torej sistemu in vladam do sprave narodov, morajo Čehoslovani doseči jamstva za tako spravo. Naj niti za trenutek ne pozabijo Mladočehi, da ž njimi stopajo vlade v pogajanje ne toliko radi Čehov, kolikor radi Nemcev.

Čehi so se ob duvalizmu užé jedenkrat hudo opekli, ko so se nadejali poštenja od madjarskih politikov; okusili so velikonemški vpliv ob Hohenwartovih fundamentalnih, in britke skušnje jim je nakopal gr. Taaffe. Skušenj menda za zrele politike več nego dovolj.

Sedaj je jedino Češko kraljestvo radi par milijonov Nemcev, ki more spravo dognati za vse Slované, ali pa do take sprave v obče ne pride, in če pride, bode za Slované vse drugo, kakor pa dejanska sprava. Mladočehi so jo zagazili in so z nogami poteptali tisti venec, na katerem se je svetil zlati napis vzajemne stranke mladočeške. Nemška obstrukcija je porušila mnogokaj, in s tem je napravila tudi pot do novega, lepšega venca za mladočeško stranko. Tej stranki je sedaj izročena nekako usoda češkega naroda in ostalih negospodovalnih Slovanov. Ta stranka se bode najbrže pogajala z Nemci in vlado za spravo na Češkem. Takó morejo Mladočehi postaviti prava uslovja za pogajanje in spravo, in med temi uslovji je in mora ostati: pogajanja v doseženje sprave z vsemi narodi na podstavi jednakega prava. S takega stališča Mladočehi slavno zmagajo ali pa častno propadejo; drugače bi izročili v najugodnišem slučaju ostale Slované hudi bodočnosti; ker pa je bodočnost češkega naroda tesno združena z usodo ostalih Slovanov, sosebo južnih, je razvidno, da Čehoslovani so sedaj po svojih mladočeških posrednikih dolžni v svojem interesu sprejeti le tako spravo, katera se bode jednako raztezala tudi na Maloruse, Hrvate in Slovence. V tem znamenju zmagajo ali pa propadejo tudi oni.

Če so Mladočehom ne posreči dogovoriti se z Nemci in vlado za spravo v smislu sprave za vse negospodovalne Slované, na svojem imenu ne izgubé čisto nič, pač pa pridobé kot zaščitniki prave vzajemnosti, in če potem prestopijo zopet v dejansko opozicijo, bodo sami poučeni o položnju Slovanov bolje, nego doslej, ko so kot novinci šli na limanice protislovanskemu sistemu.

Slovane najbrže dovede k pravicam, ki jih imajo, jedino skupna opozicija. Če te ne bode potreba, toliko bolje. Opozicija bi v resnici ne bila potrebna, ker monarhija se je v najnovejši čas, po pohodu v Petrograd, utrdila na zvonaj, torej ni več pod nepristojnim vplivom samo Velikonemčije. Ako hočejo državniki zaresne sprave z narodi, morejo jo sedaj laže doseči nego pred letom dni.

Utvrdjenje na zunaj je sedaj nož, ki more rezati na dva kraja: more spraviti narode ali jih pa še bolj oddaljiti. Državniki vsaj izgovora nimajo več, da bi ne mogli dati narodom, kar jim gre po ustavi in zgodovini.

Mladočehom pa pri zboljšanem položaju na zvonaj ostaje dolžnost, da prav ščitijo prava vseh tostranskih Slovanov, in sedaj z večjo energijo, nego kedaj poprej; s tem pokažejo, da niso toliko ošabni, da bi ne hoteli popraviti svojih dosedanjih hib, in da hočejo dejanski zaslužiti ime slovanske stranke, kateri beseda vzajemnost ni samo puhla fraza. Vsekakor pa imajo Malorusi, Hrvati in Slovenci pravo, veliko pravo, čuvati nad nadaljnjim postopanjem Mladočehov; kajti njih pravilna ali napačna taktika dostaje se vitalnih interesov in bodočnosti vseh tostranskih Slovanov.

Iz državnega zbora.

Razun nemških katolikov pod načelništvom Dipaulijevim so vse nemške stranke, v družbi s socijalnimi demokrati, zjedinjene nadaljevale obstrukcijo, in kdor ni vedel, kakó se more izrabljati in tudi zlorabljati pisana črka in v obče goli, bezdušni formalizem, razvidel je to iz postopanja omenjene družbe v zbornici poslancev. Od seje do seje so po cele dneve čas zapravljali s tem, da so opravilnik zbornice poslancev porabljali v to, da so onemogočevali vsako predlogo, vsak predlog, in naposled dali vladi povod, da je v imenu cesarjevem dne 2. junija zaključila državni zbor. Desnica se je urila v največji potrpežljivosti, predsednik je bil radi razburjenosti obolel, oba podpredsednika pa sta izvrševala svojo trnjevo dolžnost, kakor sta mogla. Pokazala sta, da se more izobražen človek krotiti do neobičajne mere. Nemški obstrukcionisti so se vedli kot komedijanti, ki kažejo na zvonaj srd, na znotraj pa se smejejo in posmehujejo, da morejo z ničevnimi pretvezami dražiti svoje nasprotnike. Take parlamentarne podlosti so se uže često kazale, ali takó nedostojnega vedenja pa v zbornici poslancev Dunajskega drž. zbora še ni bilo. Schönerer in njegovi pristaši so bili in so doslej ostali načelniki obstrukcije, in ti so jo pritirali v isti zbornici do „Hurrah, Germania irredenta!“ in v tem so bili vsaj oni odkritosrčni. Kajti pravi pruski duh so pokazali v zbornici potem, ko so leta in leta čakali na priliko, da na takem mestu razkrijejo svoje namere.

V vseh sejah zbornice poslancev sprejela se je z največjo težavo jedino trgovinska pogodba z Bolgarsko. Mnogo predlogov je bilo sprejetih nujnimi, a niso se mogli razpravljati, in takó tudi jugoslovanski zastopniki niso mogli vsega povedati, kar imajo na srcu gledé hudih razmer na Primorskem. Desnica se je nadejala,

da sprejme vsaj adreso, sestavljeno v smislu, da je potreba izvršiti narodno enakopravnost in razširiti deželno avtonomijo. A naposled se je udala, da je vlada poprej stvorila konec burkam nemških razposajencev.

Vlada je bila predložila dve važni gospodarstveni predlogi: nov načrt o obrtnih in gospodarskih zadrugah in zakon o kartelih gledé na potrebovalne predmete, na katerih je posredni davek radi tesne zveze z obrtnim proizvodstvom. Obe predlogi, kakor vse druge predloge, treba bode ob novem otvorjenju drž. zbora zopet predložiti.

Po dogovoru je v dan 2. junija načelnik poljskega kluba vitez Jaworski podal v imenu desnice naslednjo izjavo: „Mi ostanemo pri principih našega adresnega načrta, kateri obsežajo priznavanje zgodovinskih in avtonomnih političkih pravic kraljestev in dežel, in zahtevo, naj se pravično izvede ravnopravnost vseh narodov, naj se goji prava religioziteteta in uravnost, naj se s plodonosnim delom skrbi za gospodarsko in socijalno povzdigo vseh slojev prebivalstva. Razmere v naši monarhiji se morejo obrniti na bolje samo, če pridejo ta načela do veljave. Z ozirom na razmere v parlamentu se za sedaj odpovedujemo formalnemu vzprejetju adrese, za katero so se soglasno izrekle vse večini pripadajoče stranke, a smo vsi odločeni, držati se v adresi označenega programa za sedaj in za bodočnost“.

Na to je vstal grof Badeni ter izjavil: „Imenom vlade konstatujem z iskrenim obžalovanjem dejstvo, vsakomur znano, da je vsled pojavov, ki so se dogajali nekaj časa v teh prostorih, vsako ustavno delovanje siloma zabranjeno. S tem se kršijo jasno določila ustave in se zadržuje vsako državi koristno delo. Zbornica pač prizna, da se javno življenje stavlja v izredno nevarnost, ako se tako počenjanje nadaljuje in se trpi, da se rušijo temelji parlamentarnih naprav. Zato je naravnost z državnega stališča potrebno, da temu konec stvari vlada, katera, izvršujé svojo državno nalogo, ima vsak čas izven in v zbornici čuvati nad njenim izvrševanjem, ter je prepričana, da ž njo v tem oziru soglaša velika večina zbornice. Vlada si je pa tudi svesta s svoje strani velike odgovornosti ter se čuti dolžno, na vsak način zabranjevati vsako omejevanje državnih koristij, ki izvira iz tega, da se onemogočuje parlamentarno delovanje. Zato izjavljam po Najvišem naročilu, da je dvajajsta sesija državnega zbora zaključena“.

Ker je vlada zaključila sesijo drž. zbora, preneha poslanska imuniteta, in so razveljavljene volitve predsedstva in vseh odsekov. Levica je konsternovana, ker je vsled tega njenim členom onemogočena nekaznjiva agitacija. Pooblaščenci večine ostanejo na Dunaju.

Kje je osrednji organ avstro-ogerskih Slovanov?

Najnovejše postopanje nemških strank v Avstriji je zopet dokazalo, da so avstro-ogerski Slovani jako slabo organizovani nasproti njim in v obče nasproti slovanskim nasprotnikom. Jeden glavnih vzrokov je v tem, da Slovani uže več nego deset let so bez vsakega skupnega glasila. Na znotraj ima vsak slovanski narod uže po jeden ali več dnevnikov in potem po več manjkrat izhajajočih glasil, sosebno pa tednikov za bolj lokalne

potrebe. Ali pri vsem tem, da se celó ob neugodnih razmerah razvija slovansko novinstvo v našem cesarstvu, nima ono toliko moči, kakor n. pr. nemško časopisje. Temu zopet je vzrok literaturni separatizem, ki ne sega dalje nego do mej dotičnega naroda. Slovanskih novin ne čitajo vsi Slovani, temveč le posamični slovanski narodi, in največi in najboljši slovanski dnevnik nima drugega občinstva, nego tisto, katero pripada dotičnemu narečju. Le redki so Slovani, ki bi čitali novine raznih slovanskih pisanih jezikov. Še uredništva, ki dobivajo v zameno liste, pisane v raznih slovanskih narečjih, ali niso sposobna, ali pa nimajo posebne volje čitati teh raznojezičnih novin. Tuji narodi pa uže celó ne čitajo slovanskih novin, in to iz raznih vzrokov; tuje novine pa posnemajo in erpijo iz slovanskih listov le to in toliko, kar in kolikor ugaja njih stališču, in to je običajno neugodno Slovanom.

Nemci so v tem pogledu v najugodnišem položaju; njih liste in lističe čita ali more čitati vsako nemško pleme, in vse šolanje je v Avstriji tako, da nemške liste čitajo tudi Slovani, in čitajo jih celo rajši, nego pa slovanske liste, pisane v narečjih, v katerih se niso vežbali sami. Takó delajo celó uredništva slovanskih listov, in dopisniki, ki iz Avstrije poročajo v zvanje slovanske liste, zajemljejo snovi, ne iz slovanskih novin, temveč iz nemških in v obče tujih časnikov. Takó prezirajo Slovani celó važne stvari in dogodke med njimi samimi.

To pa ni še najhujše zlo. Neugodnost je v tem, da se je treba Slovanom boriti z nasprotniki, proti katerim nimajo primerne orožja. Nemci n. pr. imajo Dunaj za svoje duševno središče in tu so si postavili največe in najmogočnejše tvrdnjave tudi s pomočjo novin. Na Dunaju ima vsaka nemška stranka po 1 ali celó po več dnevnikov in drugih listov. Ti listi se razprostirajo po vseh deželah cesarstva, in čitajo jih vsi narodi. Ti listi so prva jutranja hrana vladnih in najvišjih krogov, in ti krogi dobivajo vtise, kakoršni so v namerah nemških strank, ne pa takih, kakoršnih zahteva objektivna kritika. Nasprotne kritike, ki bi bila Slovanom pravična, v obče ne čita ne nemško občinstvo, ne vlada, ne noben drug odločilen činitelj. Nemške stranke dosežajo po novinah vse, kar koli ima videz resničnosti ali verjetnosti.

Slovanski narodi neugodnega in krivičnega vplivanja takih listov ne morejo paralizovati, ne v državnem zboru, ne po peticijah, ne po deputacijah. Slovanski odpor in nasprotni, popravljajoči vpliv ostaje nejednak, nepopoln, in naposled bezvspešen. Taka borba je podobna vojni, v kateri se bori pigmejec proti orjaku, in vsa dosedanja dejstva potrjujejo to resnico. Slovani so ostajali in ostajajo v ozadju ali morajo udati se pristranski nadsili tujega duha, tujih novin.

Slovanski omejeni separatizem noče tega izprevideti, in če tudi prodira spoznanje v tem, pa dejstva izostajajo, da bi začeli celiti to veliko rano na nedo-

statni slovanski organizaciji. Kakó vse drugače postopajo nemške stranke? In se posebno v poslednji dobi!

Iz tednikov celó v pokrajinah vstvarjajo dnevnik, in pokrajinski listi so v najožjih zvezah z glavnimi listi v središču, in kar se godi danes, imajo jutro po provincijalnih novinah uže dolga poročila in članke o tem. Dà, organizacija seza celó v Velikonemčijo, kjer posamični dnevnik zagovarjajo avstrijske nemške stranke.

In kak duh vlada v nemških listih, bodi si v Avstriji, bodisi v Velikonemčiji! Duha objektivnega in pravičnega nasproti Slovanom med njimi le malo ali čisto nič ne zaslediš, in ko bi skušal še toliko previdno kaj vtepti v te liste, da bi popravil pristransko označenje, takoj te zavrnejo in spoznajo, da si — prepravičen! Slovan je v resnici onemogel, da bi dandanes mogel kaj izdatnega in odločno pravičnega priobčiti po nemških listih. Izjeme so pri indiferentnih, nedolžnih stvareh, kakoršne so v poeziji ali beletristiki.

Celó tako zvani krščanski nemški listi so pristranski v političnem in nacionalnem pogledu nasproti Slovanom. Najnovejši in najbližji zgled imajo n. pr. Slovenci v Dunajski „Reichspost“, pri kateri ima od začetka vplivno besedo prof. theol. p. dr. Jos. Scheicher, ki je zajedno drž. poslanec. Ob začetku izhajanja so bili Slovenci kar oduševljeni za ta dnevnik, ker jim je sprejemal dopise o razmerah po slovenskih deželah, zlasti primorskih. Slovenci pa niso hoteli zapaziti, da „Reichspost“ je prek i prek protislovanska, in da je pisala o zvanjih Slovanih ravno takó, kakor židovski podkupljeni listi. V drž. zboru pa se je sam Scheicher kar očitno postavil v vrsto nacionalcev, h katerim je prav za prav spadal stalno.

Ta primer je najjasnejši dokaz, v kaki bedi so Slovani nasproti tujim, najbolj nemškim novinam. Takó na slabem niso bili Slovani niti pred 30 leti, kajti tedaj in pozneje so imeli Slovani sami kak nemški pisan organ v svoji oblasti, in če tudi ti organi niso dobivali dovoljne podpore od slovanske inteligencije, vplivali so vendar s tem, da so zavračali napade in krivično pretvarjanje slovanskega stremljenja. Dandanes pa, ko so avstro-ogerski narodi v obče v prehodni in kritični dobi, danes, ko misli „Germania irredenta“, da je uže pripravila tla za praktično izvajanje svojih uže davno postavljenih in razpravljanjih teorij: — v tem važnem momentu so avstrijski Slovani bez vsakega centralnega organa, bez vsake zadostne in dovoljne publicistične brambe! Naj si ne dom šljajo n. pr. Mladočehi, da se dovolj uvažujejo „Narodni Listy“: Nemci jih prezirajo, kakor jim je drago, in najvplivnejši činitelji jih ne čitajo. Jedinó „Politik“ utegnejo čitati tu in tam tudi na Dunaju; a ta list se drži bolj češkega stališča, in kar je glavno, on ne izhaja na Dunaju, temveč v Pragi. Slovani pa potrebujejo v svojo brambo nemški dnevnik ali v obče organ, ki bi bil dolžen izhajati na Dunaju, kjer so glavni činitelji, in kjer ponavlja nemška žurnalistika

svoje naskoke na razkrojeno in neorganizovano Slovanstvo.

A na Dunaju je Slovanom potreben osrednji nemški pisani organ ne le radi brambe, temveč tudi radi vspešnega pozitivnega dela. Slovani so potrebni nepremično utvrjenega skupnega programa in skupnih vodilnih idej, in take ideje se dajo utvrjati najbolj s pomočjo občega osrednjega organa. Kaj pomaga slovanski skupnosti, ako se porode in dokažejo dobre in celó obsežne misli v kakem slovanskem listu, ako pa ni pomočkov, da bi se take misli oprijele vseh avstrijskih Slovanov? Koliko se je v tem pogledu uže pogubilo bez znatnega sledu in se raztresa še nadalje!

Ravno sedaj opominja prvo mladočeško glasilo, naj bi slovanske stranke izdelale poseben jedinstven program. Kakó naj se pa to zgodi? Zato bi pot pripravljali vendar najbolje skupen centralni organ. V resnici ne umejo Slovani zanemarjati časa in so dolžni za najbližjo bodočnost pripraviti se celó s podrobno izdelanimi načrti, a ti se ne smejo snovati za kulisami, temveč takó, da jih bode nadzorovala obča poštena slovanska kritika.

Pri snovanju skupnih programov je treba udeležbe vseh slovanskih narodov in ne le posamičnih njih vodij, temveč inteligencije v obče. Le takó bi se po potrebi oborožili za primerno nadaljnje delo ter za zavračanje krivičnih napadov.

Slovanom pa tudi ne more biti vse jedno, kakó nemški agitatorji pretvarjajo in pačijo obče mnenje med Nemci ne le v Avstriji, temveč tudi v Velikonemčiji. Slovani ne morejo mirno gledati, da bi skupni nemški narod krivično sodil o slovanskem stremljenju in najskromniših slovanskih pridobitvah; vsaj pošteno in objektivno misleče Nemce prav poučiti mora vsaj m o ž n o biti, in k temu bi mogli Slovani pripomoči s svojim posebnim centralnim organom.

Slovani niso delali nikdar takih demonstracij, in oni niso nikdar lastne domovine takó sramotili, kakor delajo sedaj Schönerejanci; toliko pa vendar morajo skušati doseči, da se simpatije zvananjih Slovanov ne oslabé nasproti njim, in tega se je možno zopet nadeti tedaj, če dobé zvananji Slovani potom osrednjega organa pošteno poučenje. Slovanom naše monarhije mora biti vedno do moralne blagohotnosti zvananjih Slovanov, in to je sedaj celó nujna potreba, ko v Velikonemčiji nalašč pačijo obče mnenje po društvih, na shodih in po novinah.

Moralne pomoči potrebujejo Slovani od ostalih civilizovanih narodov, kolikor bolj bi nemške stranke rade pridobile evropsko obče mnenje na svojo stran.

Moralne pomoči potrebujejo Slovani celó v interesu, ki se še posebe zлага z interesi naše monarhije in dinastije, in če osrednja vlada, ki ima svoje organe, razumeva svoje zvanje pravilno, dolžna je tudi po svojih organih zavračati krivične napade ne le na vlado, temveč tudi na Slovane. Sicer pa hodijo vlade svojo pot, in

Slovani so dolžni pred vsem ščititi se sami, in zato jim je potreben osrednji organ s sedežem na Dunaju.

Nemški mora ta organ pisan biti in ostati, ker noben drug jezik bi ne dosegal tu označenih namer, združenih s takim glasilom. O tem ni treba izgubiti nobene besede, ker je argumentov preočitnih, da bi zreli politiki ne izprevideli take zahteve.

Ponovili smo tukaj staro misel o potrebi osrednjega organa; ponovili smo jo, ker nas silijo velika in važna dejstva k temu. Slovani bi morali biti zaslepljeni, ko bi ne uvažali dogodkov, vršečih se okolo njih, in ko bi prezirali ravno sedaj važne zadače, katere se morajo izpolnjevati z njih soudeležbo.

Iskreno izpovemo, da nam je hudó, in da nam gre kri v glavo, ko vidimo, da najplemenitiši napor Slovanov ostajejo bolj ali manj neuspešni tudi radi tega, ker nimajo primerne orožja za zavračanje in prodiranje do zmage.

Sedaj, ko je državni zbor obsojen na daljše počitnice, mogli bi Slovani zjediniti se za oživiljenje tudi takega svojega osrednjega organa. Naj bi bili srečni na to stran!

Veliki in mali literaturni jeziki v Avstro-Ogerski.

Avstrijski Slovani morajo ob vsaki priliki grenke požirati radi tega, da so majhni in šibki, nerazviti, in da so tudi njih književni jeziki neznatni, ne vredni, da bi si jih prisvajali drugi narodi, ki so bili v zgodovini toliko srečni, da so sprejeli in razvili odgovarjajoče "e-like literaturne jezike. Ti veliki narodi se ponašajo s svojimi literaturami in jeziki ter jih radi ugodne politike teh narodov razglašajo „svetovnimi“ jeziki, naj se uže rabijo po več svetovih ali pa le v enem „svetu“, t. j. bolj le v Evropi.

Kedar se boré mali slovanski narodi, sosebno cislitavski, za svojo polovičarsko jezikovno enakopravnost, nasprotujejo jim narodi s „svetovnimi“ jeziki z različnimi razlogi in pretvezami, in med temi je vselej tudi očitanje, da narodi s „svetovnimi“ jeziki se vendar ne bodo učili nerazvitih, vsekakor etnografski in geografski omejenih slovanskih jezikov.

Ko bi bili slovanski nasprotniki dosledni, dolžni bi bili vsaj jednako vesti se tudi nasproti Madjarom. Tem pa narodi s „svetovnimi“ jeziki niso privolili samo enakopravnosti, temveč celó trpé, da ta madjarski narod sili celó druge narode učiti se madjarščine, in med temi narodi so tudi večji oddelki vsaj jednega velikega naroda s „svetovnim“ jezikom.

S tem je dokazano, da v Avstro-Ogerski ne odločujejo izključno vzroki „svetovnih“ jezikov, temveč tudi posebni privilegiji in dejanska politiška moč. Nemške stranke so gledé na jezikovne naredbe za Češko in Moravo povdarjali tudi „pravo prvorojencev“, in kjer bi odpadel jeden vzrok, navajali bi pa druge. Ti, kateri imajo krivične predprave in dejansko politiško moč, imajo vedno razlogov na razpolaganje, da bi ostali še nadalje pri predpravicah in politiški nadsili. O tem se nam ni treba tukaj muditi, pač pa smo dolžni kazati na ironijo zgodovine, da je spravila avstro-ogerske Slovane v neugodno položeno tudi gledé na razvoj njih literaturnih jezikov.

Na slovanske narode v obče je vplivala verska in politiška zgodovina silno neugodno, in ta dvojna zgodovina vpliva nepretržno še dandanes takisto nesrečno sosebno tudi v Avstro-Ogerski. Vera je razdejala Slovane v dva tabora in provzročila, da so tekom vsega razvoja jedni ohranili staro slovansko azbuko pod vplivom staroslovanskega obrednega jezika, drugi pa pod vplivom rimske cerkve in romansko-germanske kulture latinico. Da ni bilo verskega razkola, imeli bi Slovani danes najbrže vsaj skupni ABC, naj bi bil bliži latinici ali cirilici. Najbrže bi bil ta ABC bliži cirilici, ker se v tej izraza primerneje značaj slovanskih glasov. Vsled skupnosti v veri približala bi se bila tudi slovanska narečja, in utegnuli bi sedaj imeti ali jeden sam obči literaturni jezik ali pa poleg tega tudi pisana narečja, nikakor ne toliko oddaljena, kakor dandanes.

Z vero se je vedno družila tudi politika, in v Avstro-Ogerski je politika sosebno v tem stoletju pospeševala literaturni separativizem slovanskih malih narodov.

Z našega stališča slabo razsvetljena politika je cepila slovanske literature tudi s pačenjem stare azbuke, n. pr. med Srbi in podpiranjem latinice med Čehi, Hrvatini in Slovenci. To, kar so zagrešili na srbski azbuki, kvarijo sedaj na azbuki maloruski.

Protislovanska politika je z vso zavestjo podpirala tudi slovanski literaturni separatizem. Ko pa je taka politika završila svoje delo, jo je takoj zasuknula, kedar je šlo zato, da bi se takó razkrojenim in oslavljenim separatistom podelila popolna narodna in jezikovna enakopravnost, in sedaj stranke tistih narodov, v interesu katerih se je vršil slovanski književni separatizem, plačujejo Slovanom, da so šli na led, z zasmehovanjem in protivljenjem, da narodi s „svetovnimi“ jeziki se kratko nikar ne bodo učili jezikov takih „literaturic“ in „narodščev“. V tem tiči posebna zgodovinska ironija, da za tuje interese vlovljeni Slovani se pitajo s škorpijoni. Slovanski nasprotniki so dobro vedeli, kaj počenjajo, ko so utvrjali slovanski literaturni separatizem; saj so poznali moč in prednost „svetovnih“ jezikov. Ko bi bili odkriti prijatelji Slovanov, poučili bi jih bili, pa jim so svetovali, da naj se lotijo tudi oni kakega skupnega literaturnega jezika, kakoršni so sedanji „svetovni“ jeziki.

Dà, prijatelji, ki so podpirali slovanski literaturni separatizem, niso bili odkritosrčni, in so imeli posebne namere s slovanskimi jeziki. Privoščili so v srcu Slovanom pač tudi skupen literaturni jezik, a ta naj bi ne bil kak slovanski, temveč — nemški!

Germanizatorji so pripravljali pot nemškemu jeziku s pomočjo slovanskih separatistiških literaturic, in ker sedaj ne gre takó gladko, pa izpodkopljujejo jezikovno enakopravnost slovanskim narodom z različnimi pomočki, katerih jeden, kakor rečeno, je v očitjanju, da slovanski jeziki so premajhnega obsega in preneznatnega praktičnega pomena, da bi se jih učili narodi s „svetovnimi“ jeziki.

Jedno dobro so imele in še imajo slovanske separatistiške literature, namreč to, da so tudi pisani njih jeziki jakó blizu živih govorjenih narečij, da torej laže prodirajo med množice narodove. No ta dobiček se kaže znaten le radi tega, ker je za Slovane vsa dosežanja politika v Avstro-Ogerski neugodna, in bi torej Slovani še bolj zaostajali, ko bi se morali v večji meri mučiti z učenjem svojih pisanih jezikov. Zaostali bi toliko bolj, ker se malone povsod morajo učiti uže v os-

novnih šolah tudi drugih „svetovnih“ in nesvetovnih jezikov, le dejanski svetovnega ruskega ne.

Drugače pa so slovanski literaturni separatisti vselej in povsod na škodi. Poleg tega, da sejim narodi s „svetovnimi“ jeziki postavljajo po robu, ne morejo tudi sami radovati se svojega separatizma, ker prej ali slej morejo razumeti, da tak separatizem nima zadostne gnotne in duševne moči, da bi mogel razviti literaturo, ki bi tekmovala z literaturami velikih narodov. Tu ne pomaga nič še toliko dobro zasnovana tolažilna sofistika. Slovanom tak separatizem ne more biti na dobiček; kar se duševno porodi in vstvari med njimi, ne postane obče, kakor je to možno med velikimi narodi s skupnimi literaturami in občimi jeziki. Za vsako literarno podetje mora vsak teh narodov na svojo roko začeti in več potrositi, nego bi bilo potreba v skupnosti. Pisani jeziki Slovane le oddaljujejo; skupni jezik bi pa sam pridobil, ko bi vanj donašali jezikovne primesi iz raznih narečij, in bi Slovani naposled ne imeli večih težav, priučiti se takemu občemu jeziku, nego jih imajo n. pr. Nemci ali Italijani, katerih obojih pojedina narečja so jako različna in raznim nemškimi in italijanskimi plemenom celó neumevna.

Vprašanje o skupnem literaturnem jeziku za avstro-ogerske Slovane bi bilo dolžno biti in ostati bolj notranja, njih stvar. No politiško položenje je bilo doslej tako, da bi se tem Slovanom bile delale zapreke, tudi ko bi bili toliko modri, da bi bili sami sklenuli poprijeti se kakega slovanskega kot skupnega jezika. Saj je znano, da tudi sedanjega literaturnega nemškega jezika v prošlem stoletju niso nekateri državniki posebno marali v stari monarhiji. Razmere so se predrugačile, in vidi se, da monarhija ni v opasnosti radi nemškega jezika; nasprotno, mislili so nekateri državniki, da le nemški jezik bi bil pravo uslovje za obstanek cesarstva. Sedaj pa gredó uže takó daleč, da opuščajo Madjarom na ljubo celó skupnost armadnega jezika. Če ne vidijo v tem opasnosti, zakaj bi bil cesarstvu opasen jeden skupen jezik, ki bi ga rabili slovanski malí narodi?

Če menijo nekateri državniki, da se najbolje podpira država s protivesjem različnih nacionalnih skupin, mogli bi analogno dospeti tudi k mišljenju, da glede na jezike bi bilo najnaravnije protivesje, da bi vladal v jedni skupini nemški, v drugi pa kak obče sprejet slovanski jezik. Vsekakor bi se Slovani laže učili skupnega slovanskega jezika, nego nemškega, in ako se morajo sedaj Slovani učiti nemškega, oziroma madjarškega, mogli bi se potem tudi Nemci učiti poleg svojega tudi od Slovanov sprejetega skupnega jezika. Takó bi se vsi avstro-ogerski narodi učili za notranjo praktično rabo samo dveh glavnih jezikov, nemškega in skupnega slovanskega. Nemci bi potem ne mogli izgovarjati se, da so slovanski jeziki neznatni, geografski omejeni.

Za Nemce je itak znanje jednega slovanskega jezika uže danes velikega praktičnega pomena; saj Nemci iz našega cesarstva in iz Velikonemčije stremé k vstoku in sicer slovanskemu vstoku bolj, nego na Japonsko ali v južno Afriko; sposobili bi se torej v Avstro-Ogerski za tak jezik uže po šolah, kakor se sposablajo Slovani za nemški jezik.

Ako so nemške stranke humanne in nesebične duha, dolžne so delovati nato, da se zmanjša delo pri učenju jezikov, in ker ni pravično, da bi se samo Slovani silili k učenju drugega jezika, bilo bi pač modro postaviti se na praktično stališče ter udati se za učenje

dveh jezikov: nemškega in jednega skupnega slovanskega.

Nemške stranke bi v posledicah osvobodile tudi ogerske Nemce, da bi se ne učili več madjarskega, tudi omejenega jezika, temveč le nemškega in jednega slovanskega.

Kakó bi pri takó vstvarjenem položenu nadalje razvijali Slovani svoja narečja, to bi bila zopet njih stvar. Množice bi še vedno šolale se v svojih pisanih narečjih, kakor rabijo živa narečja Nemci in drugi veliki narodi doma za svoje ože potrebe.

Avstro-Ogerska stremi tudi sama kot taka dalje proti Balkanu, in kakor se je sporazumela z Rusijo sedaj gledé na najbližo bodočnost, more se zjediniti i dalje za dobe. Naše cesarstvo bode pri takem stremljenju dolžno takó ali takó računati s Slovani, in da bi jih nemčila ali madjarila, bi vendar ne šlo, in bi bilo proti njenim interesom. Če torej Avstro-Ogerska v resnici hoče širiti svoj pliv proti vstoku in jugovstoku, izpremeni tudi svojo notranjo politiko, in proti taki izpremembi bi ne govorilo mišljenje o primirnišem urejenju rabe obéh jezikov. Slovani in drugi narodi pridobé spoznanje, da je madjarščina mnogo neprikladna, da bi se je učili drugi narodi, nego pa kak slovanski jezik. S pomočjo znanja jednega pisanega, če tudi ne „sve-tovnega“ slovanskega jezika pride Nemec in vsak človek laže dalje proti vstoku, nego pa ta, ki rabi v to madjarščino. S tega stališča bi nemške stranke mogle še pri sedanjem položenu spodobniše označevati češki jezik, nego so ga opisovale v drž. zboru poslednje dni pred njegovim zaključenjem. Kajti kdor zna češko ali kako drugo slovansko pisano narečje, ne zna s tem gladko govoriti in pisati tudi drugih slovanskih jezikov, a umeti in lahko se naučiti se more teh jezikov s pomočjo znanja jednega teh jezikov. Čeh takó vsaj takó lahko ume Bolgara, Srba ali Rusa, kakor pa gorjenji Nemec dolenjega, Bavarec Hanoveranca ali Brani-borčana.

Proti slovanskim narodom so nemški obstrukcijonisti takó razžaljivo govorili in pisarili, kar se dostaje „vrednosti“ njih jezikov, da bi Slovani imeli dolžnost, premišljevat tudi o vprašanju skupnih jezikov v Avstro-Ogerski. To vprašanje bi moglo dovajati do praktičnih posledic, in tudi ko bi se delale tem zapreke, vredno bi bilo uže radi primerne brambe, porabiti tudi to vprašanje v svoj zazgovor. Da bi se Slovani dajali zasmehovati za grehe, katere so zagrešili drugi na njih in njih azbukah in literaturah, to bi pomenjalo več, nego samozatajevanje, to bi svedočilo bolj o slepi zaljubljenosti v slovanski, tudi literarni separatizem!

Češko društvo „Komenský“ na Dunaju.

Čehi so se odločili o Binkoštih primerno slaviti 25-letnico obstanka društva „Komenskega“, ki ima svoj sedež na Dunaju. K tej slavnosti je bilo došlo mnogo rojakov tudi iz Češke in Morave. Društvo je znano tudi drugim Slovanom, posebno radi borbe, da bi društvena šola dobila pravo javnosti in podporo Dunajskega mesta. Društvo vzdržuje jedno občo šolo (s 7 razredi), 2 otroška vrta in jedno jezikovno šolo. Društvo ima po pravilih izrečeni namen, snovati in vzdrževati v Dolnji Avstriji osnovne in obrtne šole, otroške vrte in šole jezika češkega s češkim poučnim jezikom ter prirejati in podpirati češka predavanja znanstvena in obrtno-tehniška v omikanje naroda v obče.

I. O. Jan gr. Harrach je bil l. 1872. imenovan častnim členom in je prevzel pokroviteljstvo društva. L. 1893. si je društvo priredilo svoje prostore za svoja posvetovanja; ondi (III. okraj) je tudi šola češkega jezika.

Po velikih naporih so Dunajski Čehi dospeli do tega, kar jim podaje spolek „Komenský“. Še le l. 1882. je naučno ministerstvo dovolilo češko šolo. Slavnostno se je otvorila 1883, in je bila izročena učitelju Libíčku. Kmalu potem so otvorili tri oddelke otroškega vrta. Dež. š. svet je delal zapreke prirejevanju novih razredov osnovne šole. L. 1885. se je s pripomočjo gr. Harracha in mestne hranilnice Praške sezidalo šolsko poslopje.

Za javnost šole prosili so l. 1885, potem 1887, a ministerstvo je prošnjo zavrnilo. L. 1887 se je šola dovolilo 7 razredov, otroških vrtov pa niso mogli napraviti dovolj. Ker nima šola prava javnosti, morali so otroci hoditi na preskušnjo v Břeclavo na Moravsko, potem v nemško šolo na Dunaju in sedaj zopet v Břeclavo. L. 1888 so zasnovali šolo ročnih del. L. 1889/90. dobila je šola uže VII. razred. Odtelej podpira češki narod v obče šolo „Komenskega“.

Slavnostna knjiga pravi, da vsako leto se na Dunaju Čehom izgubi po 10.000 otrok, ki se vzgajajo v nemškem duhu, radi česar postajajo mnogi renegati, da pobijajo svoj narod! Uže 14 let se boré za javno pravo šole „Komenskega“, toda doslej bezvpešno; šola bi morala Dunajska občina prevzeti, a tega nočejo, in takó je narod nadalje prisiljen podpirati šolo posebe, dasi daje občini davek in dohodke ravno takó, kakor nemški naseljenci. Naroda češkega je na Dunaju toliko, da je Dunaj največe češko mesto, kakor je n. pr. Trst največe mesto slovensko; no Dunajski Čehi nimajo še v obče toliko narodne zavesti, da bi zadostno podpirali šolo društva „Komenskega“, in slavnostna knjiga pravi, da bi bili prisiljeni, šolo zapreti, ko bi jej ne dohajala podpora od drugih Čehoslovanov. Treba se je torej žrtvovati i nadalje, da se šola na Dunaju vsako leto vsaj 1114 otrok, ko se jih odtujuje še nadalje po 10.000 takisto vsako leto.

Tudi šola jezika češkega bi morala imeti v vsakem Dunajskem okraju vsaj po 1 oddenek, a doslej imajo le 1 oddenek. No nadeja je, da polagoma bode vse boljše.

Tri fragmenta.

— — — — Ko múnja leti
I kano vihor klubkom praha
Omotali se. K meti
Li spieše silnoj sve bez daha,
Il obzorje im krugom cilj?
Oj kaka kita bielih svita
I šarih vrbca sila, sila,
I vita pasa obavita
Ko kolo vila
Na kolim da se živo ljulja
I vita pasa obavita
Ko kolo vila
Na kolim da se živo ljulja
I poje piev — ko glas slavulja.
Ogrli momče milu dievu
Potjera konje pucket biča
Pa večernjeg pri sunca sievu
Rumenija su rum-lica.
S proštenja gone, drumom zvone,
U propanj hite domu svome,
Ko suncem sreće da im sije,

Ko zlatna kiša da ga mije.
 — — — — —
 — — — — — »Poslušaj stari!«
 Za kaput vuče muža baka;
 Al on ne mari,
 Več muklo kune, ruka jaka
 Na ruka padne, jekne žena:
 »Pi! lakomice,* stara bena,
 Zar ne znaš ludo što te čeka,
 Ne plašiš l' caru što ga ide?!«
 »Ja nedam, dosta, tako, neka
 I oni znadu, neka vide:
 U sirotinje novca nije,
 Jer muku žanje, muku sije.
 A ti da čutaš!« — »Jao, jao,
 Šest lieta ništa nisi dao,
 Odnet će lonce, posteljino
 I motiku će odnet, ralo!«
 »I tebe ješte staru psinu!
 Nek nose, meni nije stalo« ...

— — — — — Ej kobo čika!
 Daj amo one bistre stare,
 Na čast vojnika,
 Na čast mog Iva, njegve Bare,
 Da Bog ih živi! Amo sine
 Posrknj hipac, lice vedri,
 Za junačke se ne boj čine,
 Ta moje ti je srce u njedri.
 A neka sike u kotaru,
 Nek nose što će — mrke sjene!
 — Ded čiko onu bistru, staru! —
 Još imam, mislim, tolko ciene,
 I još je toga moga dosti!
 Od misli silnih, ja ne marim,
 Jel pukne žuč jel puknu kosti
 Gospodi drugim po kotarim.
 Dok živim moje, smrću tvoje,
 Po smrti drugu pravdu kroje!

Branislav Vinkov.

ВЈЕРУЈ МИ ДУШО МИЛА...

Вјеруј ми душо мила!
 Вјеруј ми срца јад:
 За тобом оно вене,
 Рад тебе гинем млад,
 За тебе оно куца,
 За тебе живим ја,
 Ти си ми радост права
 И срећа моја сва.
 Ти си ми покој прави
 И анђо мира мог,
 Да сладим срце моје,
 Створи ме за то Бог.
 Погледом твојим милим
 Ствараш ми божји рај,
 Осмејом твојим слатким
 Чаробни дивни мај.

Lakomica = lievak za vino.

У те је моја нада
 И мога жића спас,
 Кр'јени ме слатким миљем
 Умилини твој још глас.

За друге среће не знам,
 А што да желим већ?
 Ручицу твоју милу
 Њу само желим стећ.

Тај залог моје наде,
 Тај сами срца л'јек,
 С којим бих мог'о сретан
 Постати цио в'јек.

Вјеруј ми, душо мила!
 Вјеруј ми срца јад,
 За тобом оно вене,
 Рад тебе гинем млад.

Мило Јововић.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаха.

Predlanskim letom začela je izdavati Petrograjska akademija umetnostij »Pamjatniki drevnago ruskago zoderstva«, kar znači po slovenski: »Spomeniki nakdanjega ruskega staviteljstva«, (Beseda zidarstvo pa tukaj ne gre, kajti nekdaž bilo je na Ruskem še več poslopij lesenih, nego jih je sedaj; lesenih poslopij pa seveda ne zidajo, a le stavijo, kar pa gre tudi h kamenim zgradbam). To delo je velike važnosti i je posilno seveda le takemu učnemu zavodu, kakoršne so pri nas akademije itd., katere ne trpe nikakega nedostajanja ni v duhovnem ni v gmojnem obziru. Dolej so izšli trije snopiči, o katerih mi je treba govoriti. Kaj v podobnih slučajih znači snopič, ve samo taisti, kateremu so vsaj po vidu znana ruska akademična izdanja; kdor pa tega ne ve, naj pa si zapomni, da snopič tukaj pomenja to, kar slovenski knjižni svet zove folijant, to se pravi: velika knjiga z nekolikimi stotinami strani z razmerom in folio.

Torej tretji snopič »Spomenikov nekdanjega ruskega staviteljstva« obseza stare cerkovne zgradbe Kijeva, Súzdalji, Rostóva, Pereaslavlja, Solikámska, lesene olupšave prestolne cerkve v Kémi arhangeljske gubernije, stavbinske posebnosti nekaterih Jaroslavskih cerkvá, nekoliko zasebnih hiš iz Čeboksár kazanske i iz Goróhovca vladimirske gubernije. Vse podobe izpolnjene so izvrstno, čisto, umetno v najgoršem pomenu te besede. Med njimi preobladujejo podobe monotonne ali jednolične, nabajajo se pa pogostoma tudi mnogolične ali raznobarvene, prve so plod heliogravure, druge pa hromolitografije. Vsa ta prekrasna umetna tvorina je delo domačih rok; kajti izvršena je izključno v državnem zavodu, kateri dela razne državne listine, bankovce itd.

More biti, da povprašate, kako je nastala taka zbirka. Na tako vprašanje moremo odgovoriti naslednje. Po vsej veliki zemlji, zemlji ruski, je ostalo od raznih prekucij, katerim v teku vekov ni bilo ni konca ni kraja, velika množica spomenikov, kateri so se dolgo pogubljali bezsledno od surovih i nevednih rok pa od neizprosnih neviht prirodnih. A zanima se zarja prosvete, na prestolu ruskih vladarjev sedé ljudje, katerim je zgodovina prošlosti njih naroda draga, torej snujejo učena društva, katera bi soobče stvorila to, kar je posamičnikom stvoriti nemóžno. Nastaja akademija umetnostij, katera pošilja v vse kote ruske očetnjave prebrisane glave, katere se po dolgih i trudnih potovanjih vračajo

z raznotero tvorino globoke i nedavne starine, podobne marljivim bučelicam, katere ne gledajo na nobene pretveze, samo da bi dosegle svoje svrhe — ohrane potomstva. V tem obziru pridobili so si velike zasluge za rusko narodno stavbarstvo gg. Rihter, Gornostájev, Dalj, Leónov, Veselóvskij, Pavlinov, Preobražénskij, Súslov i mnogo drugih, kateri so prehodili Rusijo na vse četiri strani sveta. Njih zbirko i prijavlje v poslednjo dobo akademija, katera od začetka svojega obstanka deluje v tem pogledu nemurno.

Izdanje naše ureduje g. Súslov, jeden iz prvih veščakov ruske stavbarske starine. Posamni obrisi objašnjujejo se vestno i dovoljno obširno. Pridaje se jim kratka zgodovina i trezva ocena njih pomena med drugo tvorino jednorodno. »Spomeniki« torej predstavljajo nekako bezpretrežno letopis ruskega narodnega staviteljstva, s kojim se sedaj more seznaniti vsak ljubitelj starine. Da bi se vozil i hodil iz kraja v kraj nepomernih daljav ruskih, na to je pač treba velike ljubezni k predmetu, pa še več gmočnih sredstev; da si pa sposobni i napredni stavbar omisli akademično izdanje, to pač ne bo pretežavno tem, kateri živé od stavbarske umetnosti, ali duhom, ali tudi telom, bo menda jedno i isto. Torej sedaj morete v svoji čumnati proučiti ruske narodne stavbe, če ste prijatelj ruskega narodnega stavbarskega sloga. —

A takih prijateljev broji sedanost veliko, veliko število. Sama Rusija vraća se prav dosledno na svoja domača tla v teh obzirih. Oglejte si najnovejše zgradbe v ruskih stolicah, posebno pa v Moskvi. Kaki dvorci rastejo v »Celokameni«, i ti dvorci so čisti slog nekdanjega ruskega narodnega staviteljstva. O državnih hraniliščih knjig i druge stare robe pa ne bomo govorili, to je samo po sebi jasno i umevno. Na Francoskem tudi napreduje ruski narodni stavbarski slog ne le iz političnih ozirrov, ampak i iz ozirrov čisto tehničnih i umetnih. Zamejnim Slovanom pa uže davno vsaj diši emancipacija v stavbarskem delu od starogermanskega i italijanskega nasilja; žalostno je le to, da je povsod premalo samostalne energije, da nad vsem tegoti težka roka dolgovečnega duhovnega i telesnega rabstva, da novo-izpečeno latinizatorstvo tudi v teh obzirih posebno bodro bdi nad »starimi šegami«, nad konservativizmom vkusov, kateri so med zagranicnim slovanstvom dobili »historično pravo«, seveda le po devizu: die Macht geht vor dem Rechte...

Ni okrožja, v katerem bi slavjanska gibkost stvorila take velikanske vspehe, kakoršne je zdelala v stavbarski umetnosti. Zamejni Slovani ste v tem pogledu popolnoma obračali se, o kakem slavjanskem slogu v umetnosti stavbarski v predalih avstrijskih je pač jedva možno govoriti, celó na ruski zemlji je inorodstvo stavbarske umetnosti ostavilo po sebi najvidnejše sledi. Od Petra Velikega državna arhitektura vedno bolj hira. Stavijo vojašnice i zidanja za nauke v velikanskih razmerih; pa vse te zgraje so, kar koli hočete, samo ruskega sloga v njih ni ni na betvico. Celó cerkve stavili so v poslepetrovsko dobo, kako vi mislite, v kakem slogu? V italijanskem! Zakaj neki tako? Odgovor je prost i jasen: poljščina, alias latinizatorstvo je propagandovalo tako, da od njegove propagande preti še sedaj pravoslavju, i kako preti...

Če še pribavim, da je v »spomenikih« velika množica vzorcev vsake baže — i cerkvene i zasebne slikarije, i lesene rezbe, i železne olupšave najraznoobraznejših zvez i sestavov, — mi pač lahko poverite, da izdanje g. Súslova na čedrote državnega umetnega zavoda pač ni nič drugega, kakor to, kar Rusi zovejo »насто́льная книга« — za vsakega obrazovanega i zavednega stavbarja slovanske krvi...

Božidar Tvorcov.

RAZGLLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kranjsko. Dne 27. jun. boče v Ljubljani narodna slavnost, prirejena po pevskem društvu »Ljubljana«. Zastopana bodo društva raznih slovenskih dežel, tudi dijaška z Dunaja in Gradca.

V Ljubljani so se dogovorili, da osnujejo domačo gospodinjstvo šolo. Načelnik osnovalnemu odboru je dr. Majaron, v odboru pa so tudi gospe: Hribarjeva, dr. Tavčarjeva, Šubicova, dr. Volčičeva in gđ. Pavškova. Pouk je odmerjen kuhanju, pranju, šivanju itd.

Primorsko. Ita ijsanska duhovščina pospešuje naklepe irredentovske stranke. V Istri iztreblja škof Flapp ostanke glagolskega bogoslužja, in razni svečeniki pisatelji pretvarjajo občo in cerkveno zgodovino, da bi laže ugnali še tiste maloštevilne župnike, ki se upirajo prosledovanju takih ostankov. Sicer pa je na Primorskem tudi politični sistem v soglasju uže več let trajajočega prosledovanja. »Edinost« je priobčila iz Belgrajske »Šumadije« članek, ki dokazuje starodavnost slovanskega obreda Dalmacije in Primorja, ter kaže na opasnost tudi za rimsko cerkev, ako boče mirno gledala na tako postopanje. Srbski list tvrdi dalje, da je vedenje italijanske duhovščine tudi proti interesom Avstro-Ogerske, in se najmanje strinja s federalističnim sistemom, če je res, da ga zastopa sedanja vlada.

Znano je, da radi izgrediv ob volitvah je bilo obsojenih tudi več slovenskih volilcev. Za te nabirajo darove v pomoč njih družinam, in na Tržaškem je uže rodoljubnih milosrčnih rok dalo svojo pomoč. Celjska »Domovina« posebe pozivlje, naj bi Slovenci po vseh svojih zemljah pošiljali darov v pomoč.

Znano je, da je laška sodrga naščuvana bila v Kopru, da je večkrat napadla slovenske in hrvatske učiteljsčnike; sodišče je več takih napadalcev kaznovalo do 10 mesecev ječe. Osrednjo vlado so pa iz Trsta poučevali, kakor da bi se ne bilo zgodilo nič posebnega, ali da so celó dijaki krivi izgrediv. Predsednik sodišča je pa po dokazih izjavil, da dijaki so se vedli vedno lepo, mirno in taktno ter da se vedejo v obče lepo.

Fr. Kalister v Trstu je ob priliki smrti vdove Kalistrove podaril po 100 gld. podružnici »dr. sv. Cirila in Metoda« pa »Del. podp. društvu«.

V Škedenju pri Trstu je prišlo med slovenskimi in tujimi ital. delavci do preprirov. Tržaški mestni očetje so hoteli takoj krivdo zvaliti na slovenske delavce, češ, da iz »nacionalnega sovraštva iščejo ti prepri. Ravno narobe je resnica, in slutijo, da ital. delavce nalašč hujskajo proti slovenskim. Tržaška irredenta bi rada izpodila celó s pomočjo vladnih organov Slovence ter jih do cela nadomestila z ital. podaniki, kakor to dela uže desetletja. V Rimu so radi omenjenih preprirov vlado interpelovali, in ta jih je potaložila, da je obečala avstrijska vlada, da takih izgrediv ne boče več. Kaka brižnost v Rimu!

»Lega nazionale« je letos zborovala v Roverdu; ponovila je svoje želje, da bi se osnovalo v Trstu ital. vseučilišče in učiteljsče.

Koroško. Slovenci bodo tudi letos kresove prižigali v predvečer sv. Cirila in Metoda. Nemški nacio-nalci so začeli zanimati narod za svoje poganske bogove. Pri nas se pa zavest le malo širi celó o prvih blagovestnikih, in takó se tudi kresovi njim na čast žgejo najbolj na Koroškem.

Slovenski učitelji. Predsedništvo „Zaveze“ slov. učiteljstva opominja k uporabi Ebenhochevemu šolsk. zakonu tudi iz narodnostnih razlogov ter pravi: „Dokler nimamo združene Slovenije, dokler se v Avstriji ne izvede federalizem na narodnostni podlagi, bilo bi našemu narodu podeželenje ljudske šole v obče velika nesreča“. Ta točka je pravilna. Nemškimi katolikom pa bi mogli slov. učitelji opomniti, da kar se dostaja veroizpovedanja učiteljev, da bi tudi Slovenci glasovali zato, da bi v krščanskih šolah ne nameščali se Židje, krščeni in nekrščeni.

Denarni zavodi. Južno - štajerska posojilnica v Celju je obelodanila računski sklep za VIII. poslovno leto 1896. Denarnih prejemkov je bilo 1,198.341-66 $\frac{1}{2}$, izdatkov, po odšteti gotovini (15.321-14) pa 1,183.020 $\frac{1}{2}$, skupnega denarnega prometa 2,381.362-19. Hranilne vloge so znašale 1,497.949-54 $\frac{1}{2}$; letes je 611 novih vložnikov vložilo in 1337 določilo 610.742-56, vzdignulo pa 1313 strank 717.672-49; ostane 1,391.019-61 $\frac{1}{2}$; obresti obeh poluletij znašajo 54.412-62 $\frac{1}{2}$; ostaje po vsem hranilnih vlog 31. dec. 1896 skupej za 1,445.432-24 gld. Poprečna vrednost vložnih knjižic znaša 464-02, po višini zneska pa je knjižic pod 100 gld. 1214, od 100 do 500 skupno 1400, od 1.000 do 2.000 182 itd. itd.; črez 10.000 gld. 21, skupej 3114 knjižic; od leta 1895 je število narastlo za 516 knjižic. Prošenj za posojila je bilo 586 za 657.796-62 gld., dovolilo se je pa v 41 sejah 158.557-84; 31 dec. je bilo skupnih posojil 1,339.396-78. Glavna rezerva z dobičkom 7. poslovnega leta znaša 36.089-55, čisti dobiček l. 1896. pa znaša 11.464-30, takó da ima glavna rezerva od 31. dec. 1896 skupej 47.553-85 ali 3-04% vseh hranilnih vlog. Posebne rezerve za kurzne izgube posojilnica nima, ima pa vrednostnih listin za 94-658 gld. Obrestna mera je po 5%. Predsednik upravnega odbora je Mih. Vošnjak. Odborniki so priznani rodoljubi. V ravnateljstvu je predsednik dr. Juro Hrašovec, pravni konzulent dr. Iv. Dečko, tajnik Janko Vavken, knjigovodja Mat. Benčan.

Posojilnica v Celju je izdala računski sklep za VI. upravno leto 1896. Ona je zadruga z neomejenim poroštvo. L. 1896 je bilo zadružnikov 3351, vplačanih deležev 40.300, hranilnih vlog za 1.464.215, vložnikov 2214, posojil za 1,134.792, dolžnikov 3162, rezervna zaklada za 10.741 gld. Ta posojilnica si je sezidala svoj „Narodni dom“, v kateri se je preselila koncem prošlega leta. Denarni promet je narasel na 3,106.495 gld. Posodilo se je 513 zadružnikom 209.161-83, vrnilo je 2711 zadružnikom 90.150-18; vseh posojil je bilo koncem l. 1,134.792-71, danih 3162 členom. Od skupnega posojila je dano na hipotekarni kredit 406.480-60, na hip. kredit in poroštvo 420.912-11 in na osebni kredit, t. j. proti menjicam 197.400. Izdatki za „Nar. Dom“ znašajo 181.025-79. Dividenda je znašala 5%. V dobrodelne namene se je odmerilo 5 postavk v znesku 700 gld. Ravnatelj v načelstvu je dr. Jos. Sernee, v nadzorstvu je predsednik Iv. Krušič, c. kr. š. svetnik v Celju. Tajnik je Fr. Lončar, knjigovodja Fr. Jošt. Ta posojilnica pripada najmočnejšim na Slovenskem.

Tržaška posojilnica in hranilnica, z omejenim poroštvo, je priobčila računski sklep za V. upravno leto 1896. Prometa je bilo 568.527-81, ali 190.725-83 več od 1895. Glavnih in upravnih deležev jo 16.520. Vložilo se je 102.463-71, vzelo pa 54.006-32. Skupne vloge znašajo 165.194-21. Izposojenega je na vknjižbe, menjice in zastave za 134.752-77. Največje dovoljeno posojilo je bilo 27.200, najmanjše 5 gld. Dovolilo se je 369

prošnjam, odbilo pa 271. Najvoč prošnji je bilo iz Tržaške okolice, kar kaže, da se narod hoče otresti tuje gnotne in z njo združene političke zavisnosti. Rezervni zaklad je narasel na 5.883-41. Posojilnica je postala pokroviteljica družbe sv. Cirila in Metoda. Poročilu je priložen imenik zadružnikov (672). Načelnštva ravnatelj je trgovec Iv. Abram, tajnik Jos. Ulčakar.

b) ostali slovanski svet.

Cesar je izrekel gosposki zbornici v pogledu na njeno adresu popolno zadovoljnost. — Mnogo se piše tudi o besedah, ki jih je cesar izrekel ob priliki, ko so se mu predstavili predsedniki zbornice poslancev in načelniki klubov sedanje večine v tej zbornici. Dr. Kaizlu je rekel, da na Češkem je potreba vsekakor doseči mir; Dipauliju je izrazil posebno priznanje, da so se nemški katoliki pridružili večini. Gledé na jezikovne navedbe je istemu načelniku katoliške stranke opomnil, da bi ne bil nikdar odobril teh naredeb, ko bi bil videl, da bi utegnule škodovati nemški narodnosti, in ti, ki nasprotujejo tem naredbam, imajo druge namere. Polhalil je oba podpredsednika zbornice poslancev, da sta primerno postopala pri sejah.

V obče se kaže, da dinastija uže dobro vé, kaj počenjajo Schönererjanci in vsi tisti, ki so se jim pridružili. Tista stranka, ki je v nesrečo države in narodov toliko časa slepila s pretvezo, kakor da bi „brnila državo“, je takoj stopila v tabor Prusakov, ko je videla, da ne more prodreti v sestavo večine.

Programi. V pogledu na sedanje zmešnjave izvajajo možne posledice, ki bi porodile preobrat na znotraj. Vsled tega se kujejo in snujejo manj ali bolj primerni programi. Na Slovenskem sta „Edinost“ in „Slov. Narod“ primerno obsodila krpanje novih programov pri „Südsteir. Post.“ in oba lista povdarjata potrebo nacionalne avtonomije, le po tej bi bilo možno sprejeti razširjenje deželne avtonomije. V „Slovenecu“ pa so zadovoljni uže z manj izdatno tvorbo; njim bi zadostal status quo pri dodatku zakona za majšine. Kak naj bi bil ta zakon, in kdó naj bi ga izvrševal, o tem „Slovenec“ ni nič povedal. „Il Pensiero Slavo“ je predložil skupine, v katere bi sedanje dežele obeh polovin cesarstva, po odstranjenju duvalizma, spravil novi federalizem. Pri tem pozablja, da bi bilo treba poprej izvršiti nacionalno avtonomijo, in je čisto prezrl Slovake in Maloruse v „Ogerski“. Tudi ni pravilno postavljati Galicijo kot jedno skupino; kajti Malorusi Galicije, Bukovine in Ogorske imajo svoje historičko pravo, spadajo po tem pravu skupej in hočejo v Galiciji poprej ločeni biti tudi po nacionalni avtonomiji. K Čehom spadajo po odstranjenju duvalizma tudi ogerski Slovaki. Na jugu so si Slovani na jasnem; zgodovina pa deluje, kakor se kaže, za njih skupino še mnogo dalje, nego vidijo današnji pravaši. Glavno pa je, da dosežejo Slovenci z istrskimi Hrvati, in, če hočemo, tudi z dalmatinskimi Slovani, jeden in isti glavni juristiški organ nacionalne avtonomije; za vse drugo pride čas in obračun pozneje. V obče ne pojde še takó kmalu za izvršenje zgodovinskih drž. prav, kolikor pa za razširjenje dež. avtonomije, in pred to se mora izvršiti takó ali takó nacionalna in jezikovna jednakopravnost. Ne kurije, ne zakoni za manjšine ne vedejo k pravemu cilju, in čl. XIX. po vsem svojem naravnem obsegu zahteva nacionalno avtonomijo, naj je komu pravo ali ne. Slovenci in istrski Hrvati, kakor Malorusi, se držé in se bodo držali tega principa. Kar se dostaja Nemcev, sprejemljejo se tudi oni misli federalizma, in nemški antisemiti spravljajo

nekoliko tudi Slovence v mišljeno nemško skupino. Od teorije do prakse je pa daleč, in misleči Nemec Pazelt naravnost predpolaga (Preuss. Jahrbücher), da je treba najprej izvesti narodno enakopravnost. V drž. zboru so se sami Nemci izjavili za nacionalno avtonomijo. Ta more potem ščititi vsak narod, naj pride v obliki federalizma pod katero skupino koli. Nemcev in Čehov n. pr. ni možno razdeliti takó, da bi se zemlje in obseg nacionalne avtonomije pokrivala; več ugodnega v tem pogledu imajo Jugoslovani (Slovenci, Hrvati in Srbi), ako poštujemo, da med njimi niti v narodnostnem pogledu ni tolikih razlik, kakor med Čdhi in Nemci. Sedanja večina držav. zbora je pa taka, da sama od sebe ne vstvari niti nacionalne avtonomije. V to svrhu bi morali pristopiti Nemci in po robu postaviti se — Poljakom. Iz tega je razvidno, da bo treba vse drugih sil za preobrat, nego jih kaže sedanja večina. Na preobrat pa se je treba pripravljati, ker se morejo izpremeniti sestave v parlamentu, in ker — v slučaju nadaljnje nemške obstrukcije — utegne najvišja sila ukrenuti kaj, česar ne moremo vedeti sedaj.

K jezikovnim naredbam. Nemški „naprednjaki“ so na Češkem in Moravskem po raznih resolucijah sklenuli nadaljevati obstrukcijo proti vsem važnim predlogom v državnem zboru, zlasti pa proti predlogom o pogodbi z Ogersko. Schönerer proglašja vse tiste poslance izdajicami, kateri bi ne ostali dosledni v obstrukciji. On in ves njegov tabor zahteva, da pred vsakim drugim pogajanjem z vlado ali Mladočehi bi bilo treba odstraniti jezikovne naredbe. Schönerer žuga, da, če si sami ne bodo mogli pomagati, obrnejo se še nadalje na Velikonemčijo. No to so že stvorili, ko so se sešli v Draždanih, v Hamburgu in na Alldeutschtagu v Lipsiji. Na vseh teh shodih so ropotali proti Avstriji z besedami, katerih se niso drznuli priobčiti v svojih, doma izhajajočih listih. Naposled veleizdajsko postopanje obsujejo vendar že tudi vladni listi, in pravijo, da je sramotno iskati pomoči za notranje težnje zunaj mej. Da, da, Slovanov bi bili že na sto in sto pozaprlji, da bi zagrešili le stotino tega, kar si upajo sedaj ne le Schönererjanci, temveč tudi „državo ohranjajoči“ liberalci. Židovski „naprednjaški“ listi so sedaj med prvimi, ki vsak dan hujskajo Nemce proti naredbam. Kljub temu namerja vlada posredovati med Nemci in Čehi, a ne ti ne oni se ne nadejajo, da bi se sporazumeli, kajti Čehi trdijo, da to, kar je v jezikovnih naredbah, je najmanj, kar je mogla dati vlada; Nemci pa zahtevajo, da bi se naredbe uničile bezuslovno, ker hočejo ostati pri dosedanjih privilegijah. Nemške stranke trdijo, da da gre za obstanek njih narodnosti v boju proti naredbam. Po tej logiki gre Slovanom od začetka do danes za obstanek, kajti njim se vedno vsiljuje učenje tudi nemščine. No o vsej stvari govorimo tudi danes na različnih mestih in ponavljamo le, da Slovani so sedaj dolžni ovedeti se, da nimajo enakega prava le do zaščite svojega jezika, temveč tudi svoje narodnosti, in da v ustavi ni nikak jezik pripoznan kot državni jezik, in da takega narodom osiljevati nima nobena oblast, po največ se morejo narodi sporazumeti zanj v določenih mejah. Kar nemške stranke povdarjajo o potrebi jednotne uprave in jednega kot drž. jezika, govori iz njih strankarski in nacionalni, ne pa drž. interes; drugače bi bili skrbeli, da tudi Madjari ne bi bili porušili rabljenja jednotnega državnega jezika, itd. Čehom pa mora biti sedaj do tega, da dosežejo vsi narodi enakopravnost ne le jezika, temveč tudi narodnosti.

Dunaj. Dne 7. jun., v binkoštni praznik je društvo

„Komenský“ praznovalo 25letnico svojega obstanka. S Češkega in Moravskega je došlo kakih 600 gostov, katere so slovesno sprejeli na kolodvoru Fran Josipove železnice. Popoldne ob 3 urah se je v velikem parku (Dreherjevem pri Weiglu, XII. okr.) pričel izvrševati vspeh slavnosti. Udeležilo se je kakih 6000 občinstva. Svirala je godba, sledil je pozdrav, potem sledile so vaje doljno-avstrijskih čeških Sokolov, nato pesmi pevskih društev „Lumir“, „Slavoj“, „Tovačovskij“, „Zaboj“ itd. V raznih govorih so obečevali, da Čehi bodo i nadalje podpirali društvo. Rekli so, da društvena šola še sedaj nima nikake podpore od Dunajskega mesta, a da je tako, ni sramotno za Čeha, temveč za tiste, ki kratijo društvu „Komenskega“ pravo. Društva so skupno med drugim pela tudi „himno Komenskega“. Dohodkov čistih v korist društvu je okolo 1000 gld. Došlo je več brzojavnih pozdravov, n. pr. od šolske češke Matice, od društva Komenskega v Amsterdamu. Nemški nacionalni listi, zlasti „Ostd. R.“ in pa „Deutsche Ztg.“ so že naprej hujskali proti tej slavnosti, češ, da bi rušila nemški značaj Dunaja, in so hoteli terrozovati tudi gostilničarja, a poslednji uže davno vé, da češka društva mu dajeje obilo dobička, ko se shaja po 5 do 10.000 oseb češkega naroda.

V spomin 25letnice je šola „Komenskega“ razpostavila ročna dela deška in dekliska.

V binkoštni dni (6., 7., 8. jun.) so pri Dunajski konjski železnici posli (konduktorji in kočjaši) pretrgali službo, in društvo ni moglo voziti, če izvezamo nekoliko vóz po straneh mesta. Posredstvom župana dr. Luegerja in vlade je bilo društvo prisiljeno, udati se za nekatere zahteve teh delavcev (manj dela, 12 ur, povišanje plače 10 do 17 kr. na dan, krajši obrok za definitivno službo itd.). Društvo je bogato, ima vsako leto črez pol milijona čistega dobička in uže 4 milijone v rezervi. Muči svoje posle (1100) bolj nego svoje konje (4000). Ko bi društvo ne bilo izpolnilo navedenih zahtev, izgubilo bi bilo kavcijo (200.000 gld.), in mesto bi bilo samo prevzelo upravo konjske železnice. To je občinstvo tudi želelo v interesu svojem in mestnem.

V Dunajskem mestnem sovetu je župan dr. Lueger izjavil, da v poslednji dobi dobivajo mestne službe izključno Nemci. Torej tudi v nacionalnem pogledu je zavladalo na Dunaju: Svoji k svojim! Z druge strani pa hočejo, naj bi Slovani še nadalje doprinali žrtve za Dunaj, ki bi bil dolžen pravičen biti vsem narodnostim.

Češko. Dne 30. maja je zborovalo v Pragi društvo „Svatobor“, ki ima namen podpirati pisatelje in učnjake ter pospeševati književnost. Ubogim, bolnim in starim pisateljem je društvo l. 1896. podelilo podpore 2260 gld., rodbinam pok. pisateljev pa 1010 gld. Na potovanje v Rusijo, posebno v Nižnji Novgorod, Francosko, Italijo itd. je dobilo več pisateljic in pisateljev podpore. Razni spisi so dobili nagrade n. pr. iz zaklada Filip Cermakovega. Takih fondov ima društvo več. Kupilo je društvo zemljišče, kjer je stal rojstveni dom Kolárjev. Hiša dobi na jedni strani preprost spomenik, drug del hiše se dá v najem. Za spomenik Palackega in drugih veljakov je odmerilo znatnih zneskov. Dohodkov je bilo 8692 v gotovini, 3000 v vrednostnih papirjih, stroškov pa skupno 6321 gld. Vseh fondov ima „Svatobor“ 15 v znesku 38.248 gld., v gotovini in papirjih pa 103.410 gld. Členov šteje 199, in sicer Strossmayerja kot častnega, 28 ustanovnikov, 22 aktivnih, 28 podpornih in 119 dejanskih členov. Prof. dr. Jos. Palacký je predlagal, naj bi društvu pristopila mesta in denarni zavodi

kot členi. Predsednik je bil in ostane i nadalje dr. Fr. L. Rieger.

Dež. posl. dr. Fořt je v Litomišlu govoril o pol. položenu. Noben češki poslanec ni v poslednjem času govoril takó premišljeno in trezno, kakor Fořt. Ko je bil v drž. zboru, je z jednim samim govorom dokazal, da nadkriljuje sosebno v gospodarski stroki večino tovarišev. Gledé na položeno je prek in prek pesimističen; če se spominjajo naši čitatelji razpravljanj v „Slovan. Svetu“ od nastopa Badenijevega, imajo približno pojem o nazorih Fořtovih. On poštevá Badenija kot hladnega državnika, za katerim stoji viša sila, on je le izvrševalec višje volje. Od pok. Eima se je bil dal poučiti o čeških razmerah. Potrebno se mu je zdelo, pridobiti Čehe za pogodbo z Ogersko. Jez. naredbe pa niso nobeno plačilo za to; v njih je še vedno nemščini na znotraj preveč dopuščeno. Sedanja večina ni zanesljiva; ne Poljaki, ne nemški konservativci bi se ne upirali nadaljnjemu centralistiškemu sistemu, in obstrukcija ima namen, da bi vsaj nekoliko časa ostalo še pri starem. Vsekakor pa je položeno opasno, kritično tudi za Čehe, ker utegne se zasuknuti na slabo, kakor na dobro. Narod mora ostati oprezen, sosebno pa upreti se neugodni pogodbi z Ogersko.

Jan Lego, znani prijatelj Slovencev in pospešitelj spoznavanja češke in slovenske narodnosti med seboj, je sedaj praznoval 40letnico, odkar je bil prišel na Slovensko. Čestitali so mu od raznih stranij s Slovenskega. V resnici ima on velike zasluge, da je širil in utvrjeval vzajemnost med Slovenci in Čehi. Mnogo je vstvaril in žrtvoval čas in trud v ta namen. Tudi slovensko učiteljstvo ga spoštuje in ljubi.

Minister za železnice je ukazal v Praškem in Flizenskem področju klicati na postajah ne le s „fertig“, temveč tudi s češko besedo „gotovo“. Napisi na poslopih železnice se polagoma napravijo tudi češki. — Tudi finančni minister je izdal za svoje področje instrukcije, katere zaukazujejo ravnati se po je.ikovnih naredbah.

V Kraljevem Gradcu je zboroval 7. t. m. klub Svobodomiselné narodne stranke. Drž. posl. dr. Kaizl je imel glavno besedo. V obče je jako ugodno sodil o položenu Čehov in o Badenijevi vladi, povzdigoval ceno jezikovnih naredeb in povdarjal tudi važnost samostalne večine. Instrukcije k naredbam je opravičeval s tem, da so se izdale nekako proti volji Badenijevi, da pa so se popravile pozneje, vendar da bode treba previdnim biti in opazovati, kakó se bodo izvrševale naredb. Te da so važne sosebno radi tega, da priznavajo enakopravnost in enakovrednost Čehov z Nemci, da so dolžni uradniki znati oba jezika, in da se češke vloge od začetka do konca razpravljajo v češkem jeziku. Pristavil je, da od 1627 ni bilo več jezikovne enakopravnosti na Češkem, poprej pa je imel češki jezik prvenstvo. Badeni se je pogajal z ustavovernim veleposestvom, ker je menil, da bode pravičnise sodilo o naredbah, a ni imelo poguma, da bi pritrdilo, da se Nemcem ne godi krivica z naredbami, da se vrača le staro pravo Čehom, in še to ne popolnoma. Priznal je govornik, da naredb. niso neizpremenljive, in da se dá jezikovna ravnopravnost izvesti tudi drugače. Ob obstrukciji so držali Mladočehi z Badenijem iz psiholoških vzrokov, ker je vendar pošteno, da se ne zapusti, kateri trpi radi nas. — Dr. Slama je opomnil, da naredb. bi se bile morale izvesti najprej za Sileško, ker ondu se godé največe krivice. Prav ima možak, in njegov nazor se vjema z našim, ki zahteva za šibke narode izvršenj. njih prava prej ali vsaj istočasno,

kakor za krepkejše. Dr. Dvořák je povdarjal, da Mladočehi imajo še vedno prosto roko nasproti pogodbi z Ogersko, in ta da ni še znana. Ta je grajal Badenija, da nekako macchiavellistiški postopa, ko se razgovarja s posamičnimi osebami, ne da bi označal odkrito svoje stališče. — V sprejeti resoluciji se zahteva izvršenje popolne enakopravnosti za vse dežele češke korone in pri vseh instancijah. Obsoja se vedenje nemških poslancev, ki kažejo, da želé le gospodstvo, ne pa enakopravnosti.

Dne 9. junija so svečano blagoslovili novi pravoslavni hram v Karlovih Varih. Znano je, da hodi mnogo Rusov zdraviti se v kopeli tega znamenitega mesta, in tako so si hoteli sezidati svojo cerkev. Cerkovni načelnik je drž. svetnik Suchodolskij, duhovni upravitelj pa protijeraj Praške pravoslavne cerkve N. Apraksin.

V Kutni Gori sta na javnem shodu pol. „društva Podvysockega“ govorila o položenu dr. Kaizl in dr. Pacák. Prvi se nadeja, da čez leto bode možno ugodno soditi o jez. naredbah, da vlada popravi izdane instrukcije. Z vlado Čehi niso še na jasnem. Večina pa ima tudi preveč desparatnih življev, da bi mogla delovati pozitivno, treba bode velikega zatajevanja. Klerikalce morebiti napravijo uslugo, da izročé šolstvo dež. avtonomiji, sami Čehi pa bodo postopali po svoje. Nemška opozicija je neosnovana, zajedno politiški nemodra; če bode nadaljevala z obstrukcijo, nastane preobrat, ali kak, — o tem ni možno prorokovati. Vse je še nepopolno. — Dr. Pacák je rekel, da v primeri s 100 gld. dolga, je z naredbami poplačanih vsaj 45%. Čehi nočejo gospodstva, temveč zgolj čisto, pravo pravičnost, t. j. jednako pravo. Za pogajanje z Nemci sedaj ni pravi čas. Poslednji z obstrukcijo sami izpodkopujejo od njih vstvarjeni osrednji parlament. Glavno je, da ostane vlada močna. Čehi za jezikovne naredb. se niso za nič zavezali, tudi za pogodbo z Ogersko ne. Pogodbo sprejmejo, če bode boljša od dosedanje in na korist češkemu narodu. — V resoluciji se izreka poslancem zaupanje in priporočá se, delovati na jezikovno enakopravnost za vse dežele češke korone in tudi pri centralnih gospodstvih.

Čehi so sklenuli letos posebno slovesno praznovati Husov praznik. V Vojicích so 5. jun. postavili Husu spomenik pri udeležbi 20.000 naroda.

Moravsko. V „Velehradu“ nasvetuje „syn starého vlastence z doby Havlíčkovi“, da bi se vsi poslanci dež. zbora Češke, Moravske in Sileške sešli, da bi se stavili adresó k cesarju, v kateri bi izjavili, da Čehi ne želé pritiskati Nemcev, temveč živeti z njimi pod jednaki solnce in pod jednako senco, kakor bratje, in v kateri bi prosili, da bi na podstavi dež. zakonov pozval vse tri dež. zборе na jeden kraj, da bi podali predloge in mnenja, kakó bi se odpravila sedanja zmešnjava. Cesar more sezvati te tri zборе, kamor hoče. Naj bi se sešli češki poslanci vseh dežel v dan sv. Cirila in Metodija (5. jul.) v Pragi. Pametna misel!

O Binkoštih so se sešli v Brnu nemški liberalci in nacijonalci ter so z občimi frazami lagali sami sebi in drugim, kakor da bi bile jezikovne naredb. Nemcem opasne v nacijonalnem, socijalnem in gospodarskem pogledu. Naglašali so, da se nočejo ponižati, da bi se učili češkega jezika; ta da ima malo veljave, v tem ko je nemški jezik „svetoven“. Sklenuli so i nadalje ostati pri obstrukciji, ako se ne prekličejo jezikovne naredb. Jednako hočejo odločno postopati proti pogodbi z Ogersko.

Tu se po pol. društvih ostro oglašajo proti češkim

poslancem v drž. zboru in ne verujejo v obetanja vlade. Glede na šolo izjavljajo, da pripada nadzorstvu naroda, ne pa birokracije in klera.

„Selské Listy“ so mnenja, da češki narod doseže svoja prava le z opozicijo. Nemške obstrukcioniste zavrača s tem, da, če žugajo z Berlinom, vedó tudi Slovani za Petrograd.

Malorusi. Kakor znano, so v držav. zboru maloruski poslanci po imenu in po dejstvu. Prvi so pritliklani Poljaki, drugi pa pravi nezavisni poslanci ruskega naroda. Ti nezavisni zastopniki so sklenuli v posebni obliki ponoviti staro stremljenje k nacionalni avtonomiji. Oni zahtevajo vvedenje avtonomije narodnostij ali nacionalno avtonomijo, vsled tega razdeljenje vstočne Galicije od zapadne, združenje ruskega dela Galicije z ruskim delom Bukovine in s tem zasnovi jedne avtonomiške nacionalne dežele. „Галичанинъ“ od 2. jun. dokazuje z zgodovinskimi očitki, da Malorusi imajo tudi svoje posebno zgodovinsko državno pravo in vsled tega toliko večje pravo do nacionalne avtonomije. Nato kaže, kakó so od 1848. naprej Malorusi vedno stremili k narodni samoupravi in to stremljenje podpirali s prošnjami v parlamentu, z govori zastopnikov in v spomenicah k cesarju. Rusko naseljenje je zahtevalo oddeljenje Galicije in Vladimirije, t. j. ruskega dela dežele, od prišedših k Avstriji 1846. vel. knežestva Krakovskega in vojvodstev Osvětima in Zatora, t. j. od poljskega dela dežele. Sedaj ponavljajo to maloruski posli. „To obnovenje prihaja v pravi čas“. — Takó imajo Slovenci v Malorusih sedaj največje podpornike in so jih imeli l. 1848., kakor je bilo izraženo v skupni slovanski adresi v Pragi, in so bili le Poljaki krivi pod načelstvom Goluchowskega, da so se bile v obče uničile namere, izvesti nacionalno avtonomijo za vse narode.

Uže danes pa postavljamo, da slovenski zastopniki pridejo v novi državnozbornski zvezi v nasprotstvo s svojim in programom nezavisnih maloruskih poslancev, ker maloruski zastopniki, ki so sedaj v tej zvezi, so bolj pristaši poljskega plemstva, a ti ne bodo hoteli zagovarjati narodne enakopravnosti v smislu nacionalne avtonomije, dasi povdarja isto enakopravnost v skupni adresi nove večine.

Ogersko. Madjari hočejo porotna sodišča z novo predlogo popolnoma pomadjariti, ker porotniki bi bili dolžni znati madjarski, in bi se Nemadjari obsojali na njim tujem jeziku.

Socijalni demokrati. O Binkoštih so imeli na Dunaju letni shod, na katerem so bili in govorili poleg delegatov tudi člani drž. zbora. Več o tem prihodnjič.

Črna gora. Kralj Aleksander, ki je prebival 3 dni na Cetinju, odlikoval je poleg prestolonaslednika Danila in knežiča Mirka tudi mnogo črnogorskih dostojanstvenikov in zaslužnih mož. Srčne so bile zdravice obeh vladarjev srbskega naroda. Kralj se je vrnil preko Kotora črez Dunaj jako zadovoljen. Mnogo so pisali srbski listi o tem obisku.

Zopet drugo veselje je bilo v Črni Gori in posebnost na Cetinju, ob ženitvi knežice Ane s princem Battenberškim Franom Josipom. Knezu Nikoli so ob tej priliki čestitati car Nikolaj, carica Marija Feodorovna, kralj Humbert, kraljica Natalija, kralj Aleksander, knez Ferdinand i dr. Ob slavnostnem obedu je knez Nikola napil carju Nikoli, kraljici Viktoriji, cesarju Franu Josipu, Hesenskemu domu in potem svoji deci in v obče vsem sorodnikom. Zdravice so oduševljeno sprejeli. Knez, napivši carju Nikolaju, je rekel: Jaz pijem za zdravje, srečo, slavo in silo Nj. Velič. Imperatora Nikole II.,

Njenega Velič. carice Aleksandre Feodorovne in bratske nam Rusije. Cesarju Franu Josipu pa je napil: Srečen sem bil vsega uživati blagovoljenje Nj. Velič. cesarja in kralja sosednje monarhije. Čuvstva priznanja in blagodarnosti za to stalno dobroto plemenitega monarha nasproti meni so danes radostno povečana z udeležanjem v tem veselju mojega doma, katero Nj. Velič. izkazuje črez Vas, g. minister, kot posebnega zastopnika. Nj. V. je duhovni oče mojemu predragemu zetu knezu Franu Josipu. Jaz sem srečen in radosten, da moja premila hči Ana prejde pod milostno in močno okrilje tega duhovnega sorodstva. Ta čustva moja zlivajo se v najboljše želje za Nj. Vel., kateremu vzdignem to zdravico. Živi Nj. V. cesar in kralj Fran Josip! — Na to je zasvirala glasba avstr. himno.

Poroka je bila po pravoslavnem obredu v monastirski cerkvi na Cetinju, potem sta poročenca prišla blagoslov po propisu evang. cerkve od evang. pastora.

Rusija. Car Nikolaj je proglasil, da carica Aleksandra Feodorovna je 29. maja (st. st.) porodila hčerko veliko kneginjo Tatjano Nikolajevno. Ta je druga hči sedanjega carja.

Anglija proslavlja sedaj sama sabe, ko praznuje kraljica Viktorija 60 letnico svojega vladanja (20. junija 1837.—1897.). Iz velikih in malih držav in iz vseh delov sveta so prišli zastopniki dinastij in vlad in angleški podaniki udeležiti se slavnosti, kateri središče je London. Listi kažejo, da je Viktorija zaščitnica miru, in da je Anglija za njenega vladanja silno povečala svoje zemlje. No zgodovina bode sodila po dejstvih, in ta so očitna in znana tudi danes.

Banka „Slavija“ je imela 14. maja obči zbor. Slavili so 25letnico njenega zaslužnega predsednika gr. Jana Harracha. Tudi Ljublj. župan Hribar je bil prisoten in je kazal na velike zasluge Harrachove za banko, ker je z njegovim imenom dobila in ohranila zaupanje, da se je raširila takó, da je med avstrijskimi bankami na 3. mestu. Gr. Harrach je izrazil svoje veselje, da ga je Ljubljana izbrala častnim občanom; zagotovil je, da češki narod bode vedno podpiral Slovence uže po načelu, da je treba braniti tlačene pred tlačeci. Harrach je imenoval Hribarja apostolom slovanske vzajemnosti.

Dobrotniki. Dr. Fr. Břetislav Kadlíček, rojen v Dubu Moravskem, tovarnar sladkorni v Cerekvicu, je nedavno umrl ter, kakor je računil sam, zapustil okolo pol milijona gld. in sicer je postavil kot skupno naslednico (dedič) češko vseučilišče v Pragi. Dohodki tega kapitala so odločeni njegovi ženi do njene smrti, potem pa se bodo delile obresti na različne štipendije vseh fakultet Praškega češkega vseučilišča in Praške češke tehnike. Jedna ustanova je odločena za izsledovanje češke zgodovine na tujem. Dalje jedna za češke kmete, češka mesta in občine v Češki, Moravi in Sileziji. V ta namen je zapustil 100.000 gld.; dajali se bodo kmetom na posodo po 3%. To naj traja do 2200. Kedar naraste ustanova na 200 mil. koron, dobi Praga obresti od 5 let; potem druga mesta, itd. Od ostalega imetja se bodo od polovice obresti delile vdovam in sirotam po doktorjih s češkega vseučilišča; od druge polovice pa se porabijo obresti za znanstvene knjige na češkem jeziku, ki jih izdá „Česká akademie věd císaře Františka Josefa v Praze“. — V obče je priredil vse takó, da bode njegova velika zapuščina Čehoslovanom na korist. Poroko je sam spisal in 1 eks. izročil Češkemu vseučilišču.

Henr. Schnell, vpokoj. polic. komisar je 11. maja umrl blizu Prage v visoki starosti in je zapustil kakih 200.000 gld. češki šolski Matici, dijaškemu društvu „Slaviji“

1000 gld. in še nekaj zneskov na druge strani. Šolska Matica dobi čistega najmanj 170.000 gld. in porabi uže letos obresti za velike svoje potrebe. Schnell je bil po rodu in vzgoji Nемеc, živel pa je med Čehi ter opazal, da narod trpi prevelike krivice; to ga je odločilo za oporoko v prid Čehoslovanom, kateri so mu ob pogrebu pokazali čast velike udeležbe k večnemu počitku. Kaj zmore pošteno in pravično mišljenje pa sočustvovanje!

Književnost.

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. Geleitet von dr. Oskar Gratzky, k. k. Gymnasial-Professor. X. Jahrgang. III. Heft. Inhalt: Das Klima von Krain, von Prof. Ferd. Seidl. — Aus dem Weichselburger Archive, von Konrad Črnočlogar. — Die Handwerkszünfte zu Weichselburg. — Ta nemški oddetek izdanja Muzejskega društva za Kranjsko stoji na leto za nečlane 2 gld.

Národopisný Sborník českoslovanský. Svazek první. Vydává národopisná společnost českoslovanská a národopisné museum českoslovanské. Redaktor prof. dr. Frant. Pastrnek. Hlavní spolupracovník doc. dr. Em. Kovář. V Praze 1897. Str. 114 vel. 8°. Obseg ima najprej razprave, potem zaglavje: »Posadky a zprávy.« Nato sledé zaglavja: Přehled časopisů: A. Slovanské. B. Ostatní. — Bibliografie za rok 1895. — Vzpomínky. — Med tékstom je tudi nekaj ilustracij, na koncu pa register. — Med razpravami so: Em. Kovář, Národopis a úkoly Národopisné Společnosti Českoslovanské. — V. Tille, České pohádky. — L. Niederle, Výběr vynikajících památek se zbírek Nar. Mus. Č. — O. Hostinský, O prosodii a rhytmice českých písní lidových. — Em. Kovář, Přehled dějin folkloristiky: Lidozpyt na Rusi, u Jihoslovanů, u luž. Srbů, u Polaků, u Čechů. — Zanimive so dalje tudi ocene in poročila, kakor: F. Pastrnek, Bartošova Dialektologie moravská. M. Kadlec: M. H. Михелсонъ, Ходячія и мѣткія слова. 1896. — O. Thyregod-Kraus, Kritická bibliografie skandinávských prací z etnografií a folkloru (za leto 1895, 1896) itd. — Med pregledom časopisov seznaniš se z izdanji med Slovani in drugimi narodi. Jednako je našeta književnost vseh narodov, kolikor se dostaje starine in folklore. Kaj takega in takó natančnega zapadni in v obče neruski Slovani niso še imeli. — Zaglavje »Vzpomínky« obseza kratko označenje učenih in zaslužnih mož v tej stroki. Takó opiše dr. Jindř. Wankla A. Černý, Slovenca Valjavca pa dr. Murko.

»Národopisný Sborník« I. del je takó rekoč vvodna knjiga tudi za tiste, kateri bi se hoteli še le posvetiti národopisju in je v obče delo velike strokovne vrednosti. Naj bi se razširila med naobraženci sosebno zapadnih Slovanov!

»Z lidu pro lid«. Slavnostní památník 25 letého trvání »Komenského«. (1872—1897.) Uspořádal Jos. Vluka. S několika obrazy. Nakl. vlastní. Str. 100. Cena 1 gld. — Ravno sedaj praznijo češko društvo »Komenského« svojo 25 letnico, in v ta spomin je izšla tu navedena lepa knjiga, ki v 1. delu obseza rodoljubne pesni in leposlovne spise, v drugem večem oddelku pa podaje na češkem in tudi hrvatskem jeziku poučnih spisov. — Med poslednjimi omenjamo: Jos. Klvana: Za krojem slovenským v Dolních Rakousích. — Marie Jiřinová: O důležitosti národního vy-

šívání ve škole. — Al. Zatloukal: Několik slov s kroniky české školy spolku »Komenského« ve Vidni. — Inc. Jos. Urban: Naše tužby, naše nadeje. — Jos. Klisurić: O hrvat. narodnom pjesništvu. — A. Marinov: Dalmacija nekada i danas. — Med podobami: I. O. Jan hr. Harrach. — Zasluznega učitelja šole Komenského Václava Šenohe. — Pohled na českou školu a opatrovnu v X. okresu ve Vidni. — Knjiga je krasen dar v spomin 25letnice važnega češkega društva. Dobiva se pri g. Dastichu (Dunaj I. Renngasse 9).

»Studentský sborník«. Volný list. Sv. II. Obsah: L. K. H. Dobrovský. O české reformaci. — E. Babák. Settlementy universitní v Anglii a Americe. — Dr. Zd. V. Tobolka. Naše poslání. — B. K. Politický život a ženské hnutí v Anglii. — Aug. Smetana. Ukol naše české vlasti. — F. K. Hlaváček. Demokratický nacionalismus polský. Itd. — Izhaja v Pragi po 10 krat v letu in stoji 3 gld., za dijake 2 gld. Izdatelj je: Jan Vaniček, Praha II. 669.

»Нова Кола«. Произведение черногорскаго князя Николая I., и значение самостоятельной жизни черногорских племен въ истории исконной независимости въ Черной Горѣ. А. Александрова. Казань, 1897. Str. 34, vel. 8°. Ruski vseučilišni profesor Aleksander, ki si je sam ogledal Črno Goro, je uže več spisov priobčil o tej državi. V tej knjižici označuje pisatelj ne samo najnovejše poetiško delo kneza Nikole I., temveč v obče tudi Črnogorce, pomen samostalnega življenja Črnogorcev. »Нова Кола« so sama po sebi predmet Črnogorcev. Kritika Aleksandrova je jako temeljita, dalekogledna in poučna.

Dunajska akademija znanostij je praznovala 30. maja ob prisotnosti cesarja svoj 50letni jubilej. Podpredsednik prof. Suess je v slovesnem predavanju podal zgodovinski pregled o delovanju akademije. Med učenjaki, ki so doslej krasili njeno ime, je navedel tudi imena: Miklošič, Safarik, Rokitský. No je tudi drugih slavnih imen drugih Slovanov, med njimi ima za akademijo posebnih zaslug tudi pokojni fizik Stefan, slovenskega rodu. Med mnogostevilnimi zvezki akademije je Suess navedel obsežno potopisno delo fregate »Novara« in Oppolzerjev »Kanon«, znamenit v pogledu na račune solučnega mraka v davni prošlosti in pozni bodočnosti; potem Arhiv za znanje avstrijskih historičnih izročnikov, Fontes rerum Austriacarum, Monumenta Habsburgica, izvestja iz Vatikanskega arhiva, poročila Beneških poslanikov pri Dunajskem cesarskem dvoru, listine Bazeleškega koncila itd. — Akademija se je združila z akademijo Göttingsko, Lipsiško in Monakovsky, da, pri soudeležbi Borolinske akademije, izdava velikansko delo Thesaurus linguae latinae. Jednako skupno se priobčuje Enciklopedija matematiških znanostij. — Predsednik vit. pl. Arnež se je cesarju zahvalil tudi na izdatno povečani dotaciji akademije.

Opomnja upravnistva. Le malo naročnikov, zaostavših več časa z naročnino, se je odzvalo našim opominom. Prisiljeni bodemo še nadalje z imeni na dan.

Nekateri stari naročniki so nam letos vrnuli list, a pozabili, da so nam ostali naročnino za več let dolžni. Tisti, katerih se dostaje ta opomnja, nadajamo se, da vendar, uže po taktu dostojnosti, izpolnijo svojo dolžnost. Saj se prištevajo k naobraženim rodoljubom.

Naše prijatelje in somišljenike vljudno prosimo, da bi širili »Slov. Svet« med rojaki.

»SLOVANSKI SVET« izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50 četrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII., Hofstallstrasse Nr. 5.